

मराठी दैनिक

मराठी एकीकरण

मराठी मायबोलीचा अभिमान जोपासणारे एकमेव पत्र

○संपादक : डॉ. श्री. दिपक मोरेश्वर नाईक
○उप संपादिका : सौ. प्रीती दिपक नाईक ○कार्यकारी संपादक : श्री. विनोद दशरथ मेढे

● वर्ष -०५ ● अंक-१२४ ● मुंबई, शनिवार, ०६ डिसेंबर २०२५ ● पृष्ठ-८ ● मूल्य-५ रु.

MARATHI EKI KARAN BATMIPATRA

मारवाडी, जैन किंवा ब्राह्मण असाल तरच फ्लॅट मिळेल...

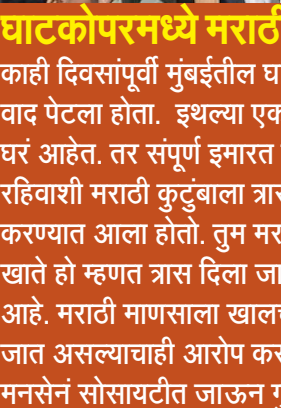
मुंबईच्या भाईदरमध्ये मराठी माणसाला फ्लॅट देण्यास नकार

■मुंबई। प्रतिनिधी,

महाराष्ट्रात मराठी माणसाला राहायला घर मिळत नाही. मुंबईच्या उपनगरात असेलल्या भाईदर परिसरात धक्कादायक प्रकार घडला आहे. भाईदर मध्ये मराठी माणसाला फ्लॅट देण्यास नकार देण्यात आला आहे. विशिष्ट जाती धर्माची नावे घेत तसेच जात समजल्यावर घर देण्यास नकार दिल्याचा आरोप संबंधीत व्यक्तीने केला आहे. भाईदरमध्ये मराठी माणसाला फ्लॅट देण्यास नकार दिल्याचा प्रकार समोर आलाय. रवींद्र खरात भाईदर पश्चिम

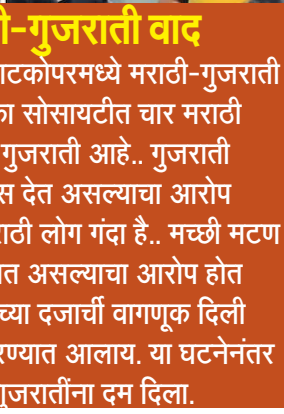
येथील श्री स्कायलाईन प्रकल्पात फ्लॅट खरेदीसाठी गेले होते. मात्र, “मारवाडी जैन किंवा ब्राह्मण असाल तरच फ्लॅट मिळेल” असे सांगत जात विचारून सरळ नकार दिल्याचा आरोप रवींद्र खरात यांनी केलाय. तसेच आहार पद्धती विचारण्यात आली, असा दावाही खरात यांनी केलाय. रविंद्र खरात भाईदर (पश्चिम) येथील श्री स्कायलाईन प्रकल्पात फ्लॅट खरेदीसाठी गेले होते. मारवाडी जैन किंवा ब्राह्मण असाल तरच फ्लॅट मिळेल असे सांगत जात विचारून सरळ नकार देण्यात आल्याचा धक्कादायक आरोप खरात यांनी केला आहे. एससी प्रवर्गातील असल्याचे कळताच तसेच आहार पद्धती विचारूनही फ्लॅट नाकारल्याचा गंभीर भेदभाव केल्याचा खरात यांचा आरोप आहे.

हा प्रकार संविधानातील कलम १४-१५, बीएनएस २०२३ आणि एससी/एसटी अत्याचार प्रतिबंधक कायद्याचे सरळ उल्लंघन आहे. या विरोधात मुख्यमंत्री, उपमुख्यमंत्री, समाजकल्याण मंत्री, महारेरा आणि पोलीस आयुक्तालय अशा अनेक अधिकाऱ्यांकडे अधिकृत तक्रार दाखल करणार. “घटनात्मक अधिकारांसाठी माझी लढा सुरूच राहील,” अशी ठाम भूमिक रविंद्र बाबासाहेब खरात यांनी मांडली.

घाटकोपरमध्ये मराठी-गुजराती वाद

काही दिवसांपूर्वी मुंबईतील घाटकोपरमध्ये मराठी-गुजराती वाद पेटला होता. इथल्या एका सोसायटीत चार मराठी घरं आहेत. तर संपूर्ण इमारत गुजराती आहे.. गुजराती रहिवाशी मराठी कुटुंबाला त्रास देत असल्याचा आरोप करण्यात आला होता. तुम मराठी लोग गंदा है.. मच्छी मटण खाते हो म्हणत त्रास दिला जात असल्याचा आरोप होत आहे. मराठी माणसाला खालच्या दर्जाची वागणूक दिली जात असल्याचाही आरोप करण्यात आलाय. या घटनेनंतर मनसेनं सोसायटीत जाऊन गुजरातींना दम दिला.

पोलीस बातमी पत्रचे

संपादक माननिय

श्री.दिपक मो.नाईक

आपणांस वाढदिवसानिमित्त

उदंड आयुष्याच्या

अनंत शुभेच्छा

शुभेच्छा

डॉ. दिपक मोरेश्वर नाईक

दैनिक मराठी एकीकरण बातमी पत्रचे सर्व प्रतिनिधी, वाचक, हितचिंतक, वर्गणीदार, असंख्य चाहते व इतर संपादक / संपादिका यांच्याकडून

वाढदिवसाच्या मंगलमय शुभेच्छा

शुभेच्छा :

उपसंपादिका : सौ. प्रीती दिपक नाईक

कार्यकारी संपादक : विनोद द. मेढे

वाढदिवसाच्या हार्दिक शुभेच्छा

कवयत्री : सौ. सुप्रिया सुरेश मानडकर

06 डिसेंबर

२९ महापालिकांमध्ये एकाच वेळी धुरळा?

असा आहे निवडणुकीचा मास्टर प्लॅन? ‘ही’ तारीख डेडलाईन

29 महापालिकांच्या निवडणुकांसाठी मास्टर प्लॅन!

मुंबई

कल्याण-डोंदिवली

नावापूर

किती महापालिकांची निवडणूक होणार?

महाराष्ट्रातील एकूण २९ महापालिकांच्या निवडणुका तिसऱ्या टप्प्यात होणार आहेत. ही निवडणुका दोन ते चार वर्षांपासून प्रलंबित होत्या आणि सर्वोच्च न्यायालयाने ३१ जानेवारी २०२६ पर्यंत सर्व स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुका पूर्ण करण्याचे आदेश दिले आहेत. हीच तारीख निवडणुका घेऊन निकाल लावण्याची डेडलाईन आहे. आरक्षण मर्यादेच्या मुद्द्यांमुळे काही विलंब झाला असला तरी, डिसेंबर २०२५ किंवा जानेवारी २०२६ मध्ये ही निवडणुका अपेक्षित आहेत.

■ **बातमी /लेख, प्रीती दिपक नाईक**

महाराष्ट्रात मराठी माणसाला राहायला घर मिळत नाही. मुंबईच्या उपनगरात असेलल्या भाईदर परिसरात धक्कादायक प्रकार घडला आहे. भाईदर मध्ये मराठी माणसाला फ्लॅट देण्यास नकार देण्यात आला आहे. विशिष्ट जाती धर्माची नावे घेत तसेच जात समजल्यावर घर देण्यास नकार दिल्याचा आरोप संबंधीत व्यक्तीने केला आहे. भाईदरमध्ये मराठी माणसाला फ्लॅट देण्यास नकार दिल्याचा प्रकार समोर आलाय. रवींद्र खरात भाईदर पश्चिम येथील श्री स्कायलाईन प्रकल्पात फ्लॅट खरेदीसाठी गेले होते. मात्र, “मारवाडी जैन किंवा ब्राह्मण असाल तरच फ्लॅट मिळेल” असे सांगत जात विचारून सरळ नकार दिल्याचा आरोप रवींद्र खरात यांनी केलाय. तसेच आहार पद्धती विचारण्यात आली, असा दावाही खरात यांनी केलाय. रविंद्र खरात भाईदर (पश्चिम) येथील श्री स्कायलाईन प्रकल्पात फ्लॅट खरेदीसाठी गेले होते. मारवाडी जैन किंवा ब्राह्मण असाल तरच फ्लॅट मिळेल असे सांगत जात विचारून सरळ नकार देण्यात आल्याचा धक्कादायक आरोप खरात यांनी केला आहे. एससी प्रवर्गातील असल्याचे कळताच तसेच आहार पद्धती विचारूनही फ्लॅट नाकारल्याचा गंभीर भेदभाव केल्याचा खरात यांचा आरोप आहे.

हा प्रकार संविधानातील कलम १४-१५, बीएनएस २०२३ आणि एससी/एसटी अत्याचार प्रतिबंधक कायद्याचे सरळ उल्लंघन आहे. या विरोधात मुख्यमंत्री, उपमुख्यमंत्री, समाजकल्याण मंत्री, महारेरा आणि पोलीस आयुक्तालय अशा अनेक अधिकाऱ्यांकडे अधिकृत तक्रार दाखल करणार. “घटनात्मक अधिकारांसाठी माझी लढा सुरूच राहील,” अशी ठाम भूमिक रविंद्र बाबासाहेब खरात यांनी मांडली.

राज्यातील शाळा बंद!

कारवाईच्या 'त्या' आदेशानंतरही शिक्षक संघटना आंदोलनावर ठाम

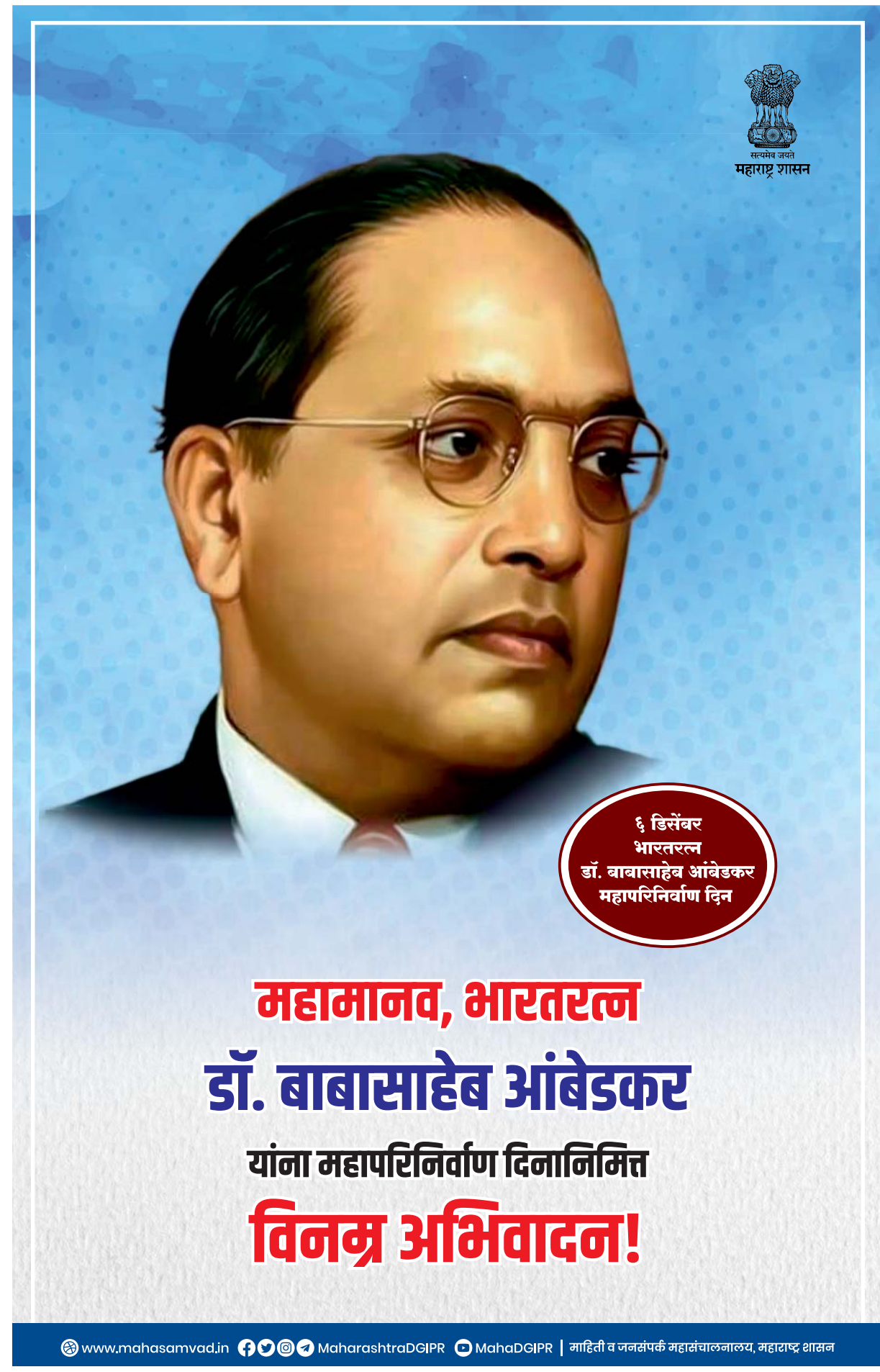
■मुंबई। प्रतिनिधी,

टीईटी सक्ती आणि संच मान्यतेच्या जीआरविरोधात राज्यातील शिक्षक व शिक्षकेतर समन्वय संघटनेच्या वतीने शुक्रवारी ५ डिसेंबर रोजी 'शाळा बंद' आंदोलन पुकारण्यात आले आहे. राज्यातील सर्व सरकारी आणि खासगी अनुदानित ८० हजार शाळा बंद ठेवण्याचे आवाहन शिक्षक संघटनांनी केले आहे. बंदमध्ये सहभागी होणाऱ्यांचे एक दिवसाचे वेतन कपात करण्याचा आदेश माध्यमिक शिक्षण संचालक डॉ. महेश पालकर यांनी दिल्यानंतरही शिक्षक आंदोलनावर ठाम आहेत.

शाळा बंद

शिक्षक, शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांच्या विविध संघटनांचा समावेश असलेल्या शिक्षक व शिक्षकेतर संघटना समन्वय समितीच्या बैठकीत भव्य मोर्चा काढण्याचा निर्णय घेण्यात आला आहे. राज्यात सर्वत्र जिल्हाधिकारी कार्यालयांवर मोर्चा काढून निवेदन देण्यात येणार आहे. हा महामोर्चा राज्यातील प्राथमिक, माध्यमिक, उच्च माध्यमिक शाळांचे मुख्याध्यापक, संस्थाचालक तसेच शिक्षकेतर कर्मचारी यांच्या विविध संघटनांना सोबत घेऊन काढण्यात येणार आहे.

महामानव, भारतरत्न

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर

यांना महापरिनिर्वाण दिनानिमित्त

विनम्र अभिवादन!

६ डिसेंबर

भारतरत्न

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर

महापरिनिर्वाण दिन

संपादकीय

संपादक
दिपक मोरेश्वर नाईक

धुरळा कशासाठी?

भारतात लोकशाही केवळ निवडणुकांमध्येच शिल्लक असल्याचा दावा आंतरराष्ट्रीय पातळीवरच्या विविध लोकशाहीवादी संघटना करत असतानाच निवडणुकीतील लोकशाहीही संशयास्पद करण्याचा चंग आपल्याकडील राजकीय पक्षांनी बांधलेला दिसतो. बिहारमधल्या निवडणुकांमध्ये पूर्वी जे गैरप्रकार आणि गैरव्यवहार होत असत त्यापेक्षाही अधिक उच्च दर्जाचे गैरमार्ग महाराष्ट्रातील स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुकीत वापरले गेल्याचं गेल्या दोन-तीन दिवसांतील बातम्यांवरून दिसतं. बिहारमधल्या गैरप्रकारांसाठी त्या राज्यातील काही भाग किंवा जिल्हे बदनाम होते. महाराष्ट्रात याबाबतीत गैरप्रकारांचा कोणताही असमतोल नाही. कुठल्याच भागाने आपला अनुशेष राहू दिलेला नाही. संपूर्ण महाराष्ट्रातल्या निमशहरी भागातल्या या निवडणुकांनी विचारी माणसांना आणि काही नेत्यांनाही चक्रीत केलं आहे. प्रदेश सुपीक असो वा दुष्काळी; पैशांचा महापूर सर्वत्र सारखाच होता, असं ऐकायला मिळतं. यापूर्वीच्या निवडणुकांत पैशांचा वापर होतच नव्हता, असं नाही. महाराष्ट्र या वाममार्गाला एका रात्रीतून लागला, असंही नाही. पण, ज्यांनी गेली ४०-५० वर्ष सक्रीय राजकारणात घालवली, स्वतःसह अनेक निवडणुका लढवल्या आणि जिंकल्या; अशी नेतेमंडळीही 'असा पैसा आम्ही कधी पाहिला नाही' असं मनापासून म्हणतात, तेव्हा 'हे सारे कोटून येते?' असा प्रश्न पडल्याशिवाय राहत नाही. निवडणुकीतला पैशाचा प्रचलन वापर हा एक भाग. त्याशिवाय उमेदवारांना उमेदवारी अर्ज भरताच येऊ नये यासाठीची अडवाअडवी, निवडणूक प्रचारातील हिंसक भाषा, गल्लीबोळात कार्यकर्त्यांत झालेली धुमश्चक्री ही सगळी लोकशाहीच्या ऱ्हासाची चिन्हं आहेत. 'प्रेमात आणि युद्धात सगळं माफ असतं' या जगप्रसिद्ध वचनाचा आधार घेऊन निवडणुकीने घेतलेल्या या वळणाकडे कोणी गांभीर्याने पाहणार नसेल, तर पुढची संकटं यापेक्षा मोठी असतील, हे सांगायला कोणा ज्योतिषाची गरज नाही. शेजारी पाकिस्तान, बांगलादेश, श्रीलंका आणि नेपाळमध्येही लोकशाही आहेच. भारताचं नांव लवकरच त्या पंक्तीत बसवायचं का, याचा विचार पक्ष आणि नेत्यांनी नाही; इथल्या मतदाराने, सामान्य माणसाने करायचा आहे. या निवडणुका नगर परिषदा आणि नगरपंचायतींच्या होत्या. म्हणजे अर्धनागरिकरण झालेल्या परिसरातल्या होत्या. शहर आणि ग्रामीण महाराष्ट्राच्या सीमा रेषेवरील भागातल्या. यात लोकसंख्येनुसार वर्गवारी आहे. श्रीमंत-गरीब असा भेदभावही आहे. पण, तो त्या संस्थेच्या आर्थिक उत्पन्नावरून. पर्यायाने त्या संस्थेच्या अर्थसंकल्पावरून. पण, गरीब म्हणजे 'ब' किंवा 'क' वर्ग संस्था आहे, म्हणून तिथे राजकीय दंडलेल्या नाही, असं रात्री. तिथल्या सत्ताप्राप्तीसाठीही तेवढीच ईश, तेवढीच तीव्र महत्वाकांक्षा आणि 'येनकेन प्रकारेण' सत्ताप्राप्तीसाठी नको त्या मार्गांचा अवलंब करण्याची तीच तयारी! स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुका किंवा त्यातली चढाओढ महाराष्ट्राला नवी नाही. निवडणूक हीच एक नशा असते; त्यामुळे प्रत्येक निवडणूक रंगतदार असते, सर्बधितांनी सर्वस्व पणाला लावून ती लढवायची असते, हे मान्यच. पण, तरीही यावेळची निवडणूक या सगळ्या पलीकडची होती. गेल्या काही वर्षात महाराष्ट्रात झपाट्याने नागरिकरण झालं, जी संपन्नता आली, त्याचा हा परिणाम मानायचा का? उत्तर एकच नसेल. वेगवेगळी कारणं असू शकतील. पण, त्या कारणांचा विचारी आणि धोरणी माणसांनी शांतपणे विचार करणं गरजेचं आहे. नगर परिषदा आणि नगरपंचायतींच्या निवडणुकांत हे चित्र असतं, तर महानगरपालिकांच्या निवडणुकीत काय होईल? त्यानंतरच्या जिल्हा परिषद निवडणुका म्हणजे तर मिनी विधानसभा! त्यात हे चित्र आणखी किती पटीने विस्तारलेलं असेल? असे अनेक प्रश्न आज महाराष्ट्रात गावागावांत चर्चिले जात आहेत. राजकीय पक्षांच्या नेत्यांना ते सगळ्यात आधी ऐकू आले असतील. त्यांच्या याबाबतच्या नेमक्या प्रतिक्रिया आणि विश्लेषण येत्या आठवड्याभरात ऐकायला येईलच. नगर परिषदा आणि पंचायतींच्या निवडणुकीत राष्ट्रीय, राज्य पातळीवरील प्रश्न येत नाहीत. उपमुख्यमंत्री एकनाथ शिंदे यांनी एका सभेत केलेल्या वर्णनाप्रमाणे या निवडणुका 'गटर-मीटर अन् वाटर'च्या निवडणुका असतात. स्थानिक प्रश्न, स्थानिक संबंध त्यात गुंतलेले असतात. या निवडणुका त्यामुळे पूर्वी अनेक पक्ष आपल्या चिन्हावरही लढवत नसत. जे निवडून येतात, त्यांना 'नगरसेवक' म्हटलं जात असल्याने आणि नागरी सुविधांचे, मतदारांच्या अडीअडचणींचे प्रश्न नेहमीच उद्भवत असल्याने त्यांना खरोखरच 'सेवक' म्हणून रात्रंदिवस तत्पर राहावं लागतं. स्थानिक स्वराज्य संस्थेच्या प्रतिनिधींपासून लोकसभेतील खासदारांपर्यंत रोजच्या अडीअडचणींची, संपकाची तीव्रता-गरज कमी कमी होत जाते. तरीही 'जनसेवे'साठी चाललेली ही धडपड म्हणूनच आश्चर्यचकित करणारी आहे. या निवडणुकीसाठी अनेक उमेदवारांनी जो खर्च केला, तो येत्या पाच वर्षात त्यांच्या वाट्याला येणाऱ्या अर्थसंकल्पातील निधीपेक्षाही कितीतरी अधिक असेल! प्रश्न केवळ पैशांचा नाही, त्यासोबत येणाऱ्या प्रतिष्ठेचा आणि राजकीय सत्तेचा पाया मजबूत करण्याचा आहे. गेले महिनाभर महाराष्ट्रात जो धुळ्या उडाला, तो त्यासाठी होता!!!

जेव्हा अत्रे म्हणाले, 'या महान नेत्याच्या मृत्यूने मृत्यूचीच कीव वाटलीये'

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर ५ डिसेंबर १९५६ च्या रात्री झोपले आणि त्याच झोपेत मध्यरात्री त्यांनी अखेरचा श्वास घेतला. ६ डिसेंबरची सकाळ बाबासाहेबांच्या निधनाची वार्ता घेऊनच उजाडली. शोधित-चिंतांचा हक्कांसाठी उभं आयुष्य खर्ची घालणाऱ्या बाबासाहेबांच्या निधनानं संपूर्ण देश हळहळला. बाबासाहेबांच्या निधनाच्या वार्ता देशासह जगभर वाऱ्यासारखी पसरली आणि सर्वत्र एकच हंबरडा फुटला. दिल्लीतल्या '२६, अलिपूर रोड' या निवासस्थानी बाबासाहेबांचं निधन झालं. तिथून त्यांचं पार्थिव नागपूर मार्गे मुंबईत आणलं गेलं. बाबासाहेबांचं पार्थिव मुंबईत आल्यानंतर प्रचंड गर्दी जमली. अंत्ययात्रेला 'न भूतो न भविष्यति' संख्येत लोक आले. अनुयायांच्या हुंदक्यांच्या टाहीनं मुंबापुरीचा आसमंत व्यापला गेला. '२६, अलिपूर रोड' ते 'चैत्यभूमी' अशी बाबासाहेबांची अंत्ययात्रा काढण्यात आली. यादरम्यान कोणत्या विशेष घटना घडल्या, कुणी-कुणी अंत्यदर्शनसाठी उपस्थिती लावली आणि अंत्ययात्रा नेमकी कशी होती, याबाबत विस्तृतपणे आपण या लेखातून जाणून घेणार आहोत. तत्पूर्वी, आपण बाबासाहेबांचं निधन झाल्याचं कळताच, दिल्लीत काय घडामोडी घडल्या आणि पार्थिव मुंबईत नेण्याचं कधी उरलं, हे जाणून घेऊ...

बाबासाहेबांचं निधन झाल्याचं कळलं आणि...

६ डिसेंबर १९५६ च्या सकाळी नेहमीप्रमाणे सविता (माईसाहेब) आंबेडकर बाबासाहेबांना उठवायला गेल्या. सकाळच्या सात-साडेसात वाजले होते. बाबासाहेबांचा एक पाय उशीवर टेकलेला होता. दोन-तीन वेळा हाक मारून पाहिल्यानंतरही बाबासाहेब उठले नाहीत, म्हणून हाताने हलवून उठवण्याचा प्रयत्न केला आणि बाबासाहेबांचं झोपेतच निधन झाल्याचं त्यांना कळलं. दुसऱ्या क्षणाला माईसाहेबांनी हंबरडा फोडला आणि त्याच थरथरत्या आवाजात माईसाहेबांनी सुदामाला हाक मारली. सुदामा माईसाहेब आणि बाबासाहेबांच्या मदतीसाठी '२६, अलिपूर रोड' निवासस्थानी राहत असत. सुदामा धावतच बाबासाहेबांच्या खोलीत आले. त्यानंतर माईसाहेबांनी तातडीनं डॉ. मालवणकरांना फोन लावला. हे डॉ. मालवणकर बाबासाहेबांचे स्नेही आणि डॉक्टर होते. त्यांनी कोरामाईन इंजेक्शन देण्याचा सल्ला दिला. मात्र, बाबासाहेबांचा मृत्यू होऊन अनेक तास उलटून गेले होते. त्यामुळे इंजेक्शन देणं शक्य झालं नाही. त्यानंतर माईसाहेबांनी सुदामा यांना गाडी घेऊन नानकचंद रट्टूना बोलावण्यासाठी पाठवलं. नानकचंद रट्टू हे बाबासाहेबांचे जवळपास १७ वर्षांपासूनचे सहकारी होते. दिल्लीत बाबासाहेबांना हव-नको ते सर्वकाही नानकचंद रट्टू पाहत. ते आदल्या रात्रीच म्हणजे ५ डिसेंबरला बाबासाहेबांनी सांगितलेली पत्र टाईप करून घरी पसतले होते. सुदामा गाडी घेऊन नानकचंद रट्टूंना आणण्यासाठी गेले आणि तातडे घेऊन आले. रट्टू आल्यानंतर तेही ओक्साबोक्सी रट्टू लागले. काही वेळानं माईसाहेब आणि नानकचंद रट्टूंनी बाबासाहेबांच्या निधनाची वार्ता प्रसारित करण्याचा निर्णय घेतला. त्यानुसार नानकचंद रट्टूंनी प्रेस ट्रस्ट ऑफ इंडिया, यूएनआय, आकाशवाणी केंद्र आणि सरकारी खात्यांना फोन करून बाबासाहेबांच्या निधनाची वार्ता कळवली. वणव्यासारखी ही वार्ता सर्वदूर पसरली आणि हजारो अनुयायी '२६, अलिपूर रोड' या दिल्लीस्थित निवासस्थानाकडे येऊ लागले.

दिल्ली विमानतळापर्यंत पार्थिव आणताना अंत्ययात्रेचं रूप

नानकचंद रट्टूंनी सरकारी खात्यांना बाबासाहेबांच्या निधनाची वार्ता कळवली होती. त्यामुळे नेहरूंच्या मंत्रिमंडळातील मंत्री, खासदारही '२६, अलिपूर रोड' निवासस्थानी आले. माईसाहेबांनी बाबासाहेबांचं पार्थिव सुदामा आणि नानकचंद रट्टूंच्या मदतीने हॉलमध्ये ठेवला होता. स्वतः पंडित जवाहरलाल नेहरूही अंत्यदर्शनासाठी आले. माईसाहेब त्यांच्या 'डॉ. आंबेडकरांच्या सहवास' या आत्मचरित्रात लिहिल्यात की, 'नेहरूंनी माझे सांत्वन केले. साहेबांच्या वयाबद्दल, प्रकृतीबद्दल, आजारपणाबद्दल, कधी व कसे निधन झाले वगैरेची अत्यंत आस्थेने चौकशी केली. मी त्यांना सविस्तर माहिती दिली.' त्यानंतर केंद्रीय मंत्री बाबू जगजीवनराम अंत्यदर्शनासाठी आले. ते बाबासाहेबांना मानत असत. त्यांनी अंत्यसंस्कार कुठे करणार याबाबत विचारणा केली. त्यावर मुंबईत अंत्यसंस्कार करण्याचे माईसाहेबांनी सांगितल्यावर पार्थिव नेण्यासाठी निम्म्या किमतीत विमान उपलब्ध करून देण्याची व्यवस्था जगजीवनराम यांनी केली. ६ डिसेंबरला संध्याकाळी ६ वाजेपर्यंत २६, अलिपूर रोड निवासस्थानीच बाबासाहेबांचं पार्थिव अंत्यदर्शनसाठी ठेवण्यात आलं होतं. त्यानंतर एका सजवलेल्या ट्रकवर पार्थिव ठेवून सफदरजंग विमानतळाच्या दिशेनं नेण्यात आलं. बाबासाहेबांच्या पार्थिवाशेजारी माईसाहेब आंबेडकर, भरत आनंद कौसल्यायन, सोहनलाल शास्त्री, नानकचंद रट्टू इत्यादी लोक पार्थिवाशेजारी होते. दिल्लीतल्या सफदरजंग विमानतळावरून रात्री १०.३० वाजता विमान सुटणार होते. संसद भवनापर्यंत पार्थिव ठेवलेल्या ट्रकमार्गे हजारोंच्या संख्येत लोक चालत होते. दिल्लीतल्या निवासस्थानापासून सफदरजंग हा जवळपास अर्धा ते पाऊणतासाचा रस्ता गाठण्यासाठी रात्रीचे दहा वाजले. विमानातच्या आवारातही मोठ्या संख्येत अनुयायी जमा झाले होते.

पहिली दलित महिला उद्योजिका

आज स्त्रियांचं जीवन कितीतरी पटीनं सुसज्ज झालं आहे. असं एकही क्षेत्र नाही जिथे स्त्री पुरुषांच्या खांद्याला खांदी लावून काम करत नाही. १००वर्षांपूर्वी मात्र परिस्थिती फार बिकट होती. दलितांच्या वाटेला अस्पृश्यतेचं जिणं आलं होतं. प्राण्यांदे देखील चांगली वागणूक मिळे तिथे दलितांचा स्पर्श देखील विटाळ मानला जाई. अशा भयाण काळात दलित स्त्रियांची परिस्थिती किती बिकट असेल याचा निव्वळ विचार केलेलाच बरा. अशा या प्रचंड विषम परिस्थितीत ती पहिली महिला उद्योजिका म्हणून उदयास आली. तिने आपल्या तिन्ही मुलांना उद्योजक बनवले. आमदार बनवले. समाजाला दिशा दिली. ही प्रेरणादायी गोष्ट आहे, पैकाबाई खोब्रागडे या भारतातील पहिल्या दलित महिला उद्योजिकेची.

भिवाजी हे पैकाबाई यांचे पती. भिवाजी यांचे मूळगाव गडचिरोली जिल्ह्यात. या ठिकाणी अरण्याच्या खोब्रागडी नदीच्या किनारी राहणाऱ्या रहिवाशांना खोब्रागडे नाव पडले. पोटापाण्यासाठी चांगला कामधंदा करायला पाहिजे त्यासाठी शहरात जाण्याशिवाय गत्यंतर नाही हे उमजल्यानंतर भिवाजी यांनी आपली पत्नी पैकाबाई व दोन मुलांसह देवाडा हे गाव सोडलं. ते चांदा शहरात आले. चांदा म्हणजे आताचे चंद्रपूर. चंद्रपूर परिसर हा जंगलाने वेढलेला, कोळसा, लोखंड, चिनीमाती, बेरियम स्फरेट खनिजे मुबलक प्रमाणात मिळणारा प्रदेश. त्यामुळे चंद्रपूर हे समृद्ध शहर म्हणून ओळखले जाई.

चांदांमध्ये जिल्हा मध्यवर्ती कारागृह आहे. त्याच्यामागे त्यांनी आपलं बिऱ्हाड थाटलं. याठिकाणी त्यांनी फळविक्रीचा व्यवसाय सुरू केला. पेरूच्या बागा, आमराई, चिंचेची झाडे, खरबूज-टरबूज-किर्लंगड यांच्या वाड्या ठेव्याने घेऊन ते फळे विकू लागले. पैकाबाई प्रपंच सांभाळून आपल्या पतीला व्यवसायात हातभार देखील लावत. मनमिळाऊ स्वभावामुळे भिवाजी यांनी अल्पवाधीतच फळ उद्योगात आपले स्थान निर्माण केले. भिवाजी यांनी स्वतःपुरते मर्यादित न राहता गावातील अनेक दलित कुटुंबांना शहरात आणले. त्यांना नोकरी-उद्योगास लावले. अनेक कुटुंबांना आधार दिला. परिसरातील तत्कालिन दलित समाजाला स्वाभिमानाने, सन्मानाने जगायला शिकवले.

जीवनात यशस्वी व्हायचे असेल तर शिक्षणाशिवाय गत्यंतर नाही हे भिवाजी आणि पैकाबाई या दांपत्याने जाणलं होते. त्यांनी आपल्या दोन्ही मुलांमत्त, पत्‍नूजी आणि गोविंद यांना शाळेत घातले. दोन्ही मुले लिहायला, वाचायला शिकली. आकडेमोड करू लागली. भिवाजी आणि पैकाबाई यांना तिसऱ्यावेळेस देखील पुत्रप्राप्ती झाली. या तिसऱ्या वाळ्याचं नाव देवाजी ठेवण्यात आले. आता कुठे चांगले दिवस येण्यास सुरुवात झाली असे वाटत असतानाच काळाने डाव साधला. भिवाजी यांचे अकाली निधन झाले. भिवाजी यांच्या निधनाने निव्वळ खोब्रागडे कुटुंब पोरके

झाले नाही, तर त्यांनी वसवलेली अनेक दलित कुटुंबे अनाथ झाली होती. अशा कठीण प्रसंगी पैकाबाई खंबीरपणे उभ्या राहिल्या. आपल्या पतीने उभारलेल्या व्यवसायाला त्यांनी ढासळू दिले नाही. व्यवसायाची सारी सुत्रे हाती घेते हळूहळू उद्योगाची गाडी पूर्वेपदावर आणली. मुलं सुद्धा मोठी झाली होती. त्यांच्यामध्ये समजसंपणा इतका होता की आपल्या आईवर व्यवसायाचा सगळा भार पडतोय हे ते पाहत होते. तिला मदत व्हावी आणि धाकट्या भावाची पण काळजी घेता यावी म्हणून पत्‍नूजी आणि गोविंदने शाळा अर्ध्यात सोडली. शिंपी असणाऱ्या एका दूरच्या नातेवाईकाकडे जाऊन शिंपीकाम शिकून घेतले. देवाजीने दहावी पूर्ण केली. तो

पार्थिव घेऊन विमान दिल्लीतून मुंबईत

बाबासाहेबांचं पार्थिव घेऊन विमान दिल्लीहून मुंबईच्या दिशेनं रात्री साडेदहा वाजता निघालं. माईसाहेब, नानकचंद रट्टू, आनंद कौसल्यायन यांच्यासह एकूण दहा-एक जण विमानात होते. हे विमान नागपुरात थांबवण्यात आलं. तिथे बाबासाहेबांना वंदन करण्यात आलं आणि विमान मुंबईच्या दिशेनं उडालं. विमान रात्री १ वाजून ५५ मिनिटांनी (७ डिसेंबर १९५६) मुंबईतील सांताक्रूझ विमानतळावर उतरलं. बाबासाहेबांचं पार्थिव मुंबईत आणलं जाणार आहे, हे कळल्यावर राज्यासह देशभरातून लोकांचे थवेच्या थवे मुंबईत आले होते. आपला मायबाप गेल्याची भावना प्रत्येकाच्या चेहऱ्यावर आणि बोलण्यात होती. सांताक्रूझ विमानतळावरून रात्री २.२५ वाजता रुग्णावाहिकेत पार्थिव ठेवून, रुग्णावाहिका राजगृहाच्या दिशेनं निघाली. सांताक्रूझ ते दादर या रस्त्यादरम्यान मध्यरात्रीच्या वेळीही रस्त्याच्या दुतर्फा लोक फुलं घेऊन उभी होती आणि रुग्णावाहिका जवळ येताच तिच्यावर फुलं टाकून ढसाढसा रडत होती, असं चांगदेव खैरमोडे बाबासाहेबांवरील चरित्रात सांगतात. रात्रीचा वेळ असूनही राजगृहावर रुग्णावाहिका पोहोचायला दोन तासांचा अवधी गेला. पहाटे ४.३५ वाजता राजगृहावर बाबासाहेबांचं पार्थिव घेऊन रुग्णावाहिका राजगृहावर पोहोचली, तेव्हा राजगृहाला लोकांनी वेढा घातला होता. हजारोंच्या संख्येत लोक जमा झाले होते. मृतदेह कुठे ठेवावा, यावर चर्चा सुरू झाली, तेव्हा भाऊराव गायकवाड आणि शंकरानंद

शास्त्रींनी सांगितलं की, राजगृहाच्या पोर्चमध्येच पार्थिव ठेवावं, जेणेकरून लोकांना नीट दर्शन घेता येईल. मग आधी राजगृहात पार्थिव नेण्यात आलं आणि नंतर बाहेर पोर्चमध्ये ठेवण्यात आलं. माईसाहेब तिथं आल्या, तेव्हा त्या रडत होत्या. चांगदेव खैरमोडे लिहिल्यात की, 'माईसाहेबांना रडताना पाहून लोक तुच्छतेने टोचून बोलत होते. ते मी स्वतः ऐकले.' दोन रांगा पुरुषांसाठी आणि दोन रांगा स्त्रियांसाठी करून, दर्शन घेण्यास सांगितलं गेलं. नप्पू रोडवरील रांगा राजगृहापासून दक्षिणेला फाळके रोडपर्यंत, तर खारेघाट रोडच्या रांगा किंग जॉर्ज (आताचं राजा शिवाजी) स्कूलच्या बाजूने सरकत होत्या. अर्धा मिनिट उभं राहून अनुयायांना पुढे सरकवावं लागात होतं. सकाळी साडेआठच्या सुमारास मुंबईचे तत्कालीन महापौर मिरजकर आणि कम्युनिस्ट नेते डॉ. रा. बा. मोरे हे हार घेऊन अंत्यदर्शनासाठी आले. 'बाबासाहेब, दलितांचे राज्या स्थापण्याच्या आधीच निघून गेलात,' असं तेव्हा मिरजकर म्हणाल्याची नोंद खैरमोडे करून ठेवतात. त्यानंतर ७

डिसेंबरलाच दुपारी एक वाजता बाबासाहेबांचं पार्थिव सजवलेल्या ट्रकवर उंच आसनावर ठेवण्यात आलं. दिल्लीहून ज्या सुटाय बाबासाहेबांना आणण्यात आलं होतं, तेच सुट अंत्ययात्रेदरम्यानही होतं. सव्या एका वाजता राजगृहातून पार्थिव हलवण्यात आलं आणि अंत्यात्रेला सुरुवात झाली.

मुंबई थांबली होती...

बाबासाहेबांच्या निधनामुळे मुंबईतील जवळपास दोन लाख कामगारांनी जवळपास बंदच पाळला होता. २५ कापड गिरण्या पूर्णपणे बंद, तर ५ गिरण्या अंशतः चालू होत्या. परळ, माटुंग्यातील रेल्वे वर्कशाॅप संपूर्णतः बंद ठेवण्यात आले होते. बाबासाहेबांच्या अंत्यदर्शनासाठी बॉम्बे पोर्ट ट्रस्ट (बीपीटी) च्या गोदीतील सुमारे २५ हजार कार्यागार आले होते. भारत सरकारनं १० खास अधिकारी अंत्यदर्शनासाठी पाठवले होते, तसंच सांत्वनासाठी पाठवले होते. मुख्यमंत्री यशवंतराव चव्हाण आणि हंगामी राज्यपाल छगला यांनीही शोकप्रदर्शन करणारे संदेश पाठवले होते. मुंबई हायकोर्टातील हंगामी प्रमुख न्यायमूर्ती एन. एच. सी. कोयाजी आणि औद्योगिक न्यायालयात प्रेसिडंट एम. आर. मेहेर आंबेडकरांना श्रद्धांजली अर्पण केली.

चौपाटीवर जनसागर

बाबासाहेबांच्या अंत्ययात्रा राजगृहावरून खोदादाद सर्कल, परळ ट्राम नाका, एल्फिन्स्टन ब्रिज, गोखले रोड, रानडे रोड अशा मार्गाने शिवाजी पार्कजवळील चौपाटीवर पोहोचली. लाखोंच्या संख्येत लोक अंत्ययात्रेत सहभागी झाले होते. मुंबईनं एवढी मोठी अंत्ययात्रा क्वचित पाहिली होती. मिरवणुकीदरम्यान अंत्ययात्रा सयानी रोड आणि गोखले रोडच्या नाक्यावर आली, तेव्हा मागासवर्ग खात्याचे मंत्री ग. दे. तपासे, बांधकाम मंत्री नाईक-निंबाळकर, उपमंत्री भ. दा. देशमुख, मुंबई सरकारचे मुख्य चिटणीस एम. डी. भन्साळी हेही सहभागी झाले. तसंच, मधू दंडवते, हॅरिस, आर. डी. भंडारे. बा. चं. कांबळे इत्यादी मंडळीही अंत्ययात्रेत सहभागी झाली. चौपाटीवर व्यासपीठ बनवण्यात आलं होतं. तिथं बाबासाहेबांचं पार्थिव ठेवण्यात आलं. पार्थिवाच्या बाजूला माईसाहेब आंबेडकर, पुत्र यशवंतराव आंबेडकर आणि पुतणे मुकुंदराव उभे होते. जळत्या मेगबत्त्या घेऊन इथेच बुद्ध भिक्षुंनी भिक्षू आनंद कौसल्यायन यांच्या मार्गदर्शनाखाली धार्मिक विधी पूर्ण केला. हे दृश्य पाहून अंत्यविधीसाठी जमलेल्या जनसगरातून एकच हंबरडा फुटला. यानंतर आनंद कौसल्यायन यांनी भाऊराव गायकवाडांना भाषण करण्यास सांगितलं. गायकवाडांनी बाबासाहेब मुंबईत १६ डिसेंबरला बौद्ध धर्माची दीक्षा देण्यास येणार होते, या पुनरुच्चार केला. त्यानंतर लाखो अनुयायींनी पार्थिवासमोरच बौद्ध धर्माची दीक्षा घेतली. यानंतर कौसल्यायन यांनी आचार्य प्रल्हाद केशव अत्रेंना भाषण करण्यास सांगितलं.

ऐसी मती जयाची थोर!

१९९०

नंतर

जगात जागतिकीकरण खालसागीकरण-उदारीकरण हे शब्द आपल्या सतत कानांवर आदळत आले. त्याचबरोबर जग हे 'ग्लोबल व्हिलेज' झाले पाहिजे, हा घोषही जागतिकीकरणाच्या सुसाट वादळासोबत आमच्या कानावर आदळत आला. सगळेच 'ग्लोबल' म्हणजे अक्षरशः 'ग्लोबल' करायचे असा सूर सर्वत्र घुमू लागला. जग एकसारखे करायच्या या सुरात सूर मिसळून सारेच खूप वेगळ्या अर्थाने 'पृथ्वी हे कुटुंब' वसुधैव कुटुंबकम् हा संदेश संबंध जगाला देत आले. यात जगातील प्रत्येकाशी पृथ्वीलावरील हळजीवह्व या अर्थानं मनांचा भावस्पर्शी पूल जोडणे होते पण स्वतःचा त्याग करून तो जोडणे अभिप्रेत नव्हते. आमच्या ज्ञानोबांनी तर 'हे विश्वचि घर, ऐसी मती जयाची थोर' असे म्हटलेच आहे. त्यांचे पसायदान आणि त्यातील आशय समजून घेणे म्हणजे तर महाराष्ट्राच्या संस्कृतीचे मर्मच जाणणे. व्यापक आणि उदार दृष्टिकोन किती तर केवळ माणूसच नव्हता तर प्राणी आणि किडे -मुंग्यांना देखील त्यांचा आनंद मिळवण्याचा, सुखाने जगण्याचा पूर्ण हक्क आहे. त्यांच्यासाठीही ज्ञानोबांनी पसायदान मागिलेच आहे. अशा ज्ञानेश्वरांचा वसा आपण मिरवतो आहोत, हे विसरून चालणार नाही. मध्यंतरी एक बातमी वाचली. एका मराठी मुलाला रेल्वे गाडीतल्या एका भांडणात एका गटाने घेरले आणि त्याचा धसका घेऊन त्याने आत्महत्या केली. बातमीत त्याने जे सांगायचे, ते तो मराठीत बोलला नाही, असा संदर्भ होता. यात काय खरे, काय खोटे हे ठाऊक नाही, मात्र धर्म, जात या कारणांसारखे 'भाषा' हे दंग्यांचे कारण होऊ नये असे मनापासून वाटते. आपल्या भाषेचा अभिमान ही सहज स्वाभाविक गोष्ट आहे. तोच खरे तर इतर भाषेचा सन्मान करायला शिकवतो.आपले स्वत्व गमावू नये नि इतरांचे स्वत्व पाववूही तुडवू नये इतकी आपली मती थोर असू शकेल का ?

आपला तारणहार फक्त ६५ वर्षाचा होता आणि तो आपल्याला इतक्या अचानक सोडून जाईल असे कोणालाही वाटले नव्हते. त्याने आपल्याला बुद्धाचा मार्ग दाखवला आणि बौद्ध म्हणून एक नवीन ओळख दिली असल्याने सर्वांना चांगल्या भविष्याची खूप आशा होती. आम्हाला जग एक नवीन, नवीन क्षितिज, नवीन अपेक्षा, नवीन आशा असलेले दिसत होते.

डॉ. आंबेडकरांचा शेवटचा प्रवास

आम्हाला सर्वांना वाटले होते की बाबासाहेब आम्हाला प्रकाश दाखवतील आणि बुद्धाचा मार्ग, तो कसा आचरणात आणायचा, तो गुलामगिरीच्या धार्मिक प्रथांचे बंधन कसे तोडेल हे समजावून सांगतील, ज्यामुळे आम्हाला असे वाटू लागले की आम्ही जन्मतःच गुलाम आहोत आणि आम्ही कोणत्याही मंदिरात, कोणत्याही देवात पूजा करू शकत नाही ज्याला आम्ही आमचा देव म्हणू शकतो.

आम्ही सर्वजण, ज्या मागाची आतुरतेने वाट पाहत होतो त्या मार्गावर प्रकाश टाकण्यासाठी आकाशातील तारा फिरणे टाकण्याच्या शोधात होतो. आमचा तारा राजधानी नवी दिल्लीच्या अलीपूर रोडवरून संदेश पाठवत होता की तो त्याच्या वंचित वर्ग चवळवळीचा बालेकिल्ला असलेल्या मुंबईत एक विशाल दीक्षा समारंभ आयोजित करण्याची योजना आखत आहे. सहा आठवड्यांच्या आत प्रत्येक वसाहतीत, चाळीत, झोपड्यांमध्ये, झुगमी झोपड्यांमध्ये आणि आगदी त्या ठिकाणच्या रस्त्यांवर बुद्ध मंदिरे बांधली जात होती. बीडीटी आणि पोर्ट ट्रस्टमधील सिंगल रूमच्या चाळी, वरळी, भायखळी, नागपाडा, माटुंगा, कोळीवाडा, वडावळ आणि अनेक ठिकाणी कुटुंबे त्या दिवसाची तयारी करत होती जेव्हा ते तारणहाराकडून दीक्षा घेणार होते. मुंबईत असलेल्या आमच्या गावांमधून संदेश येत होते की कुटुंबे आणि नातेवाईक दीक्षा घेण्यासाठी येत आहेत. ते संदेश पाठवत होते की ते एक-दोन दिवस आधी येतील कारण त्यांना पांढऱ्या साड्या आणि शर्ट खरेदी करायचे आहेत कारण त्यांना त्यांच्या जागी एकही मिळत नव्हता. ते विचारत होते की त्यांना काय करायचे आहे, त्यांना बाबांना भेटण्याची आणि त्यांच्या चरणी नतमस्तक होण्याची संधी मिळेल का ?

व्यापारी पांढऱ्या कपड्यांनी त्यांचे स्टॉक भरण्यात व्यस्त होते. माली बंधू फुले आणि सजावटीच्या ट्रक भरून ऑर्डर देत होते. दक्षिण भारतीय गरीब पुरुषांची रेस्टॉरंट्स तयार होत होती आणि त्यांच्या लहान रेस्टॉरंट्सभोवती अधिक जागा साफ करत होती. माझ्यासारख्या त्या विद्यार्थी कार्यकर्त्यांना, महार नसलेल्या समुदायातील नवीन संपर्क आणि मित्र उदयास येत होते. दक्षिण भारतीय, बिहारी, पंजाबी आम्हाला पूर्वी कधीही न पाहिलेल्या पद्धतीने घोषित करत होते आणि सांगत होते की ते आमच्या 'कोमे' जातीचे आहेत, आमचे मजबू आणि बाबांचे कृतज्ञ आहेत कारण ते देखील बाबांनी आमच्यासाठी मिळवलेल्या सुविधांचा आनंद घेत आहेत. मुंबापुरी आणि आसपासच्या परिसरात, कल्याण, वरसावा, वसई आणि पनवेल इत्यादी भागात बंधूत्व वेगाने उदयास येत होते. बरेच जण त्यांच्या नातेवाइकांसह तेथे व्यवस्था करण्याची योजना आखत होते. त्यापैकी बहुतेक जण उद्याने आणि फुटापाथवर उघड्यावर झोपण्याची योजना आखत होते.

तारणहाराकडून दीक्षा घेण्यासाठी आनंदोत्सव, प्रचंड प्रयत्न, अखंड आशा होत्या. त्यांना दीक्षा म्हणजे काय, ती काय अपेक्षा करते, कशी दिसते आणि त्यानंतर काय होते हे माहित नव्हते. त्यांना फक्त एवढेच माहित होते की तारणहार अंधाराच्या बोगद्यांमधून प्रकाश दाखवेल आणि आपल्याला आपल्या आध्यात्मिक घरात घेऊन जाईल जिथे ते स्वाभिमानाने आणि सन्मानाने राहतील. सामूहिक उपनसेसाठी एकत्र येण्यासाठी आणि एकमेकांच्या समस्यांबद्दल बोलण्यासाठी आणि तारणहार त्यांच्याकडून पुढील चरणाची अपेक्षा करेल यासाठी संघटित होण्यासाठी त्यांच्याकडे मंदिरे आणि ठिकाणे असतील.

असा आनंद होता, सर्वांचे डोळे त्या ताऱ्यावर होते, वाट पाहत होते आणि दिवसाची तयारी करत होते. अरेरे, अचानक अंधाराची सावली आमच्यावर पडली, सर्वत्र अंधार होता, अश्रू आणि दुःख होते. आनंदाने नाचण्याऐवजी, स्त्रिया बेशुद्ध होत होत्या आणि कोसळत होत्या, भावना श्वास रोखून धरत होत्या. दिल्लीहून संदेश आला की तारा आता नाही, तारक, बोधिसत्व निषाणाच्या प्रवासाला निघाले आहेत. आपल्या करुणेत आणि कृतीत खरे असलेले बोधिसत्व, आपल्या शेवटच्या दिवशीही गावातील गरिबांसाठी, त्याच्या गरीब, पीडित आणि दारिद्र्याने ग्रस्त असलेल्या लोकांसाठी अश्रू ढाळत होते. हाच तो लोक आहे जो तारा पाहण्यासाठी शेकडो मैलांवरून दिसाला घेऊन जाण्याची योजना आखत होता. पण तारा गेला नाही. तरीही, बाबांच्या पार्थिव देहाचे अंतिम संस्कार करण्यासाठी मुंबईला विमानाने नेले जाईल अशी घोषणा झाल्यामुळे त्यांच्यापैकी अनेकांनी मुंबापुरीला येण्याची योजना कायम ठेवली.

मी पीएमजीच्या ऑफिसमध्ये (जीपीओ) माझ्या टेबलावर होते तेव्हा आमचे ऑफिस सुपरिंटेंडेंट, एक पारशी बाबाजी, आले आणि माझ्या मागे उभे राहिले. ते मला दुःखद डझन पुरुष आणित महिलांनी वेढले होते. एका श्रीमती

बोधिसत्व बाबासाहेबांना विनम्र अभिवादन

प्रसाद, आंध्र प्रदेशातील दुसरे सिद्धये आणि कर्नाटकातील वटकर आले आणि इतरांसोबत अश्रू ढाळत उभे राहिले. मला कधीच वाटले नव्हते की हे (मराठी नसलेले) माझे लोक आहेत. बाबांनी त्यांच्या मृत्यूच्या वेळीही भावांना एकत्र आणले. मला धक्का बसला, माझा आवाज गेला. आमचे सुपरिंटेंडेंट, जरी कडक शिरतीचे असले तरी, त्यांनी आम्हाला सांगितले की आपण घरी जाऊ शकतो, ते देखील आमचे दुःख पाहून अश्रू ढाळत होते. मी एक-दोन मित्रांसह दादर राजगृहाकडे धावलो.

जेव्हा ती बातमी आली तेव्हा विमान सांताक्रूझ विमानतळावर बाबांच्या पार्थिव देहापासून उतरण्यास सुमारे १० तासांचा कालावधी होता. बरेच जण विमानतळावर जाऊ लागले. बाबांचे, बोधिसत्वांचे पार्थिव देह, राजगृह येथे आणले जाईल हे स्पष्ट होते, जिथे ते ध्यान करत, चिंतन करत, बहुतेक ग्रंथ वाचत आणि लिहित असत. त्यावेळी राजगृह सिद्धार्थ महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांसाठी वसतिगृहात रूपांतरित झाले होते. मी माझ्या वर्गमित्रांना आणि मित्रांना भेटण्यासाठी तिथे वारंवार येत असे. मी माझ्या मित्रांसह तिथे धावलो, इतर आधीच तिथे होते. तिथे बरेच लोक होते. बोधिसत्वांचे देह येण्याच्या अंदाजे ८-९ तास आधी आम्ही तिथे पोहोचलो होते.

आम्ही दुसऱ्या मजल्यावर एका खोलीत राहिलो. आम्ही खिडक्यांमधून पाहिले, लोक एकामागून एक नाही तर ओझे घेऊन येत होते. रडत आणि भावनांनी रडत होते. महिला आपले डोके मारत आणि चेहरे खाजवत होत्या. दुःख इतके मोठे होते की अनेक पुरुष आणि बहुतेक महिला बेशुद्ध पडल्या. एक-दोन तासांत आजूबाजूचा परिसर आणि रस्ते लोकांनी भरले होते, पुरुष महिला आणि मुले. दादर रेल्वे स्टेशन ते माटुंगा हा रस्ता पूर्णपणे भरला होता. राजगृहासमोरील मैदान इंच इंच भरले होते. राजगृह आणि मुलींच्या शाळेच्या उजव्या बाजूला जाणारा रस्ता आणि आजूबाजूचे रस्तेही पूर्णपणे भरलेले होते. हिंदू कॉलनीत सर्व घरे श्रीमंत लोकांची होती. त्यांना कुतूप होते. ते बाहेर पडू शकत नव्हते किंवा आत येऊ शकत नव्हते. तरीही शेत करणारे विचारशील होते आणि घरमालकांना मार्ग देत होते.

आम्ही पुन्हा पुन्हा खिडक्यांमधून पाहिले, संपूर्ण परिसर व्यापलेला होता. जमलेल्या लोकांकडे पाहून आम्हालाही आमचे अश्रू आवरता आले नाहीत. किती विडंबन आहे, महिला, पुरुष आणि मुले सर्वजण पांढरे कपडे घातले होते. त्यांनी दीक्षा दिनासाठी त्यांच्या साड्या, धोतर आणि शर्ट चमकदार आणि पांढरे पांढरे विकत घेतले होते पण त्यांना ते परिनिर्वाण दिनासाठी घालावे लागले. मी खिडकीबाहेर पाहिले तेव्हा संपूर्ण परिसर पांढऱ्या रंगात होता, अगदी फ्लेमिंगो कॉलनीसारखा, शांत पण प्रत्येकाच्या डोळ्यातून अश्रू वाहत होते.

यावेळी त्यात्मिक नेते राजगृहात जमले आणि त्यांनी त्यांची जागा घेतली. आम्ही हललो नाही आणि वरच्या खोलीचे दरवाजे बंद केले. नेते त्यांच्या जागा, अधिकार आणि कर्तव्ये आणि आवडी-निवडी, कोण कुठे बसावे यासाठी भांडत होते. दर मिनिटाला संदेश येत होते. एक संदेश आसा होता की बाबांचे पार्थिव देह आधीच एका खास विमानात आहे आणि काही जवळचे लोक आहेत. सोहनलाल शास्त्री आणि बाबांचे इतर विश्वासू शिष्य देखील त्या विमानात असल्याची घोषणा करण्यात आली. यावेळी मला एक-दोन मिनिटांसाठी घोषणा करण्याची संधी मिळाली कारण मुख्य सभामंडपात बाबांचे देह दर्शनासाठी विश्रांती घेईल. तिथे शांतता होती. गोधड घालणारे आणि सट्टेबाजही होते. मला फक्त घोषणा करावी लागली की लोकांनी शांत राहावे आणि जिथे आहात तिथेच राहावे. जमलेल्या प्रत्येकाला बाबांचे दर्शन घेण्याची संधी मिळेल.

त्या शांततेत आणि दुःखात, सट्टेबाज अधिक चिंता निर्माण करत होते. बाबांच्या अचानक मृत्युबद्दल एकामागून एक अफवा पसरत होत्या. संथ्याकाळची वर्तमानपत्रे या अफवांना आणखी बळकटी देत होती. बाबांच्या अचानक मृत्युबद्दल सर्वांचे विचार गोंधळ्यात टाकत होते. काहींना वाटले की महिऱ्याच्या अखेरीस मुंबईत होणाऱ्या धम्मदीक्षा कार्यक्रमाला हाणून पाडण्यासाठी हे उच्च पातळीवरचे षडयंत्र आहे. त्याचा राग गरीब ब्राह्मणांवर पडत होता आणि राजगृहाभोवतीची हिंदू घरे काळजीत होती. आश्चर्याची गोष्ट नाही की ती बंद होती आणि आत किंवा बाहेर कोणीही नव्हते. मी पुन्हा बाहेर पाहिले तेव्हा मला एक श्री देशपांडे दिसले ज्यांच्याकडे गाडीच्या चाकाच्या आकारात फुलांचा मोठा गुच्छ होता. मला ते धम्मचक्र वाटत होते. बरेच लोक त्यांना ओळखत होते. मी आत संदेश पाठवला आणि एक नेता खिडकीजवळ आला आणि घोषणा केली की लोकांनी त्यांना मार्ग द्यावा, ते देशपांडे आहेत. जमलेल्या लोकांनी लगेच मार्ग सोडला आणि ते आत येत आहेत. यावेळी परिस्थिती तणावपूर्ण झाली कारण आतल्या एका नेत्याने सांगितले की त्यांना परवानगी देऊ नये कारण ते हिंदू महासभेचे सरचिटणीस आहेत. पण इतरांनी त्यांना बाहेर काढले आणि श्री. देशपांडे यांना आत जाऊ देण्यात आले.

उपनगरातून अनेक कुटुंबे थेट सांताक्रूझ विमानतळावर पोहोचली आणि बाबासाहेबांच्या पार्थिव देहाचे पहिले दर्शन त्यांना मिळेल या आशेने पोहोचली. ते ते करू शकतील की नाही हे मला माहित नाही. ते राजगृहाकडे परतले. तिथे फारसे रडणे आणि अश्रू नव्हते. सुमारे १० तास अनिर्वाणाय वाट पाहिल्यानंतर सर्व कुटुंबे सुकली होती. स्वयंसेवकांनी मात्र विविध ठिकाणी पाण्याची व्यवस्था केली. हिंदू कॉलनीतील कुटुंबांनीही त्यांच्या घराभोवती असलेल्यांना काही अन्न दिले आणि पाणी दिले.

जेव्हा बाबांचे देह राजगृहात आले तेव्हा सर्वजण आदराने हात जोडून शांतपणे उभे राहिले. त्यापैकी अनेकांच्या खांद्यावर त्यांची लहान मुले होती. त्यांचे अश्रू थांबू शकले नाहीत पण ते शांत अश्रू होते. त्यांना वाटले की चांगल्या पुथ्वीने मार्ग सोडला आहे आणि त्यांचा तारणहार त्यांच्यापासून हिरावून घेतला आहे.

मला बाबासाहेबांच्या देहाची झलक दिसली. मी त्यांना पूर्वी काही वेळ पाहिले होते त्यापेक्षा ते खूपच वेगळे दिसत होते. ते शांत आणि स्थिर होते जणू काही त्यांच्या कपाळावरून ज्ञानाचे किरण बाहेर पडत होते. बाबा आता त्यांच्या गरीब भावांसाठी रडत नव्हते जे बाहेर जमले होते आणि शेवटच्या दर्शनासाठी रंगेत उभे होते. चांगली शिस्त होती, शांत शांतता होती, दर्शनासाठी आत जाताना फक्त अश्रू पुसत होते. मी खिडकीतून बाहेर येताना पाहिले, त्यापैकी अनेक महिला रडू लागल्या आणि अनेक बेशुद्ध पडल्या.

मिरवणूक शांततेत सुरू झाली. बाबांचा पार्थिव देह बस किंवा लॉरीच्या खास सजवलेल्या डेस्कटॉपवर ठेवण्यात आला होता जेणेकरून वाटेत येणाऱ्या सर्वांना, पादचाऱ्यांना, रस्त्यावरील लोकांना आणि आजूबाजूच्या इमारतींमधील लोकांना ते पाहता येईल. भया यशवंत, मुकुंद, माई, कदासाहेब गायकवाड, शाश्री आणि प्रमुख नेते बाबांच्या पार्थिव देहभोवती बसले होते. दादर समुद्रकिनारी हा एक लांबचा प्रवास होता. मी आणि माझे भक्त राजगृहापासून मुख्य रस्त्यावरून (आता डॉ. आंबेडकर मार्ग) नायगम पॉइंटपर्यंत चालत गेलो. अनेक लोक, त्यांची जात किंवा धर्म काहीही असो, फुले अर्पण करत होते. मिरवणूक नायगम पॉइंटवर आली तेव्हा मी आणि माझे मित्र कॅरियरजवळ ढकलले. तिथे, बाबांचे एक ओबीसी, भक्त डॉ. मोरे यांनी रस्त्याच्या पलीकडे असलेल्या उंच दोरीच्या दोरीवर फुलांची एक पिशावी लटकवली होती (जसे गणेश उत्सवात ते दोरीवर मडकी टांप टांगतात आणि भक्त त्यावर चढून जातात). बाबांचे देह तिथे पोहोचताच, अगदी अचूकतेने बाबांच्या देहावर फुलांच्या पाकळ्यांचा थैलीवर वर्षाव करण्यात आला. ते एक विलक्षण दृश्य होते. मूक मिरवणुकीने 'बाबासाहेब की जय, बाबासाहेब आमेर रहे' अशा घोषणा दिल्या.

आमच्या ब्रिगेडला सर्व रस्ते माहित असल्याने, आम्ही एक छोटаса मार्ग निवडला आणि जवळचे ठिकाण शोधण्यासाठी चैतन्यभूमीवर पोहोचलो. बरं, तिथे आधीच बरेच लोक होते. आम्ही त्यांना सांगितले की मिरवणूक नायगम/परेल येथे आहे आणि ती काही तासांत येथे पोहोचेल. आम्ही ज्या ठिकाणाहून आम्हाला घाट स्पष्ट दिसत होता ते ठिकाण टिपले. परेल ते शिवाजी पार्क या रस्त्यावर असताना, आम्हाला परिस्थिती खूप शांत पण तणावपूर्ण दिसली हे लक्षात आले नाही. संथ्याकाळी

बोधिसत्व, दयाळू, लाखो निराश, पीडित आणि दबलेल्या लोकांचे तारणहार, त्यांना श्रद्धांजली.

वृत्तपत्रे आधीच मुंबईत फिरत होती. शिवाजी पार्क हा ब्राह्मणांचा बहुल भाग असल्याने, आम्हाला त्यांची भीती देखील जाणवत होती. कदाचित बाबांच्या अचानक मृत्युबद्दल लिहिणारे आणि अंदाज लावणारे बनियांचे बहुल वृत्तपत्रे असतील. कदाचित त्यांना महार आणि ब्राह्मणांमध्ये काही समस्या निर्माण करायची होती. पण बाबांचे अनुयायी शांत आणि शांत होते, त्यांना त्या दिवशी कोणताही त्रास नको होता. अन्यथा, अशी भीती होती की, हिंदू वसाहतीचे रस्ते रक्ताच्या नद्या वाहू लागतील.

जेव्हा आम्ही दादर स्मशानभूमी (आता चैतन्यभूमी) येथे पोहोचलो तेव्हा तिथे बरेच स्वयंसेवक आपापले काम करत होते. त्यांच्यापैकी अनेकांनी हजारो शोकग्रस्तांना पाणी देण्यासाठी पाण्याचे भांडे तयार ठेवले होते. त्यावेळी पाण्याची व्यवस्था नव्हती आणि घरे स्मशानपासून खूप दूर होती, फक्त एक-दोन टिन शेड रेस्टॉरंट्स वगळता, त्यांनी लगेचच त्यांचा साठा संपवून फक्त पाणी देण्यास सुरुवात केली.

जेव्हा मिरवणूक चैतन्यभूमीवर आली तेव्हा बाबांच्या देहाचे रथातून सामान उतरवण्यात आले. आम्हाला प्रिय भया यशवंत त्यांच्या कुटुंबासह, मुकुंद, माईसाहेब आणि इतर प्रमुख नेत्यांसह आजूबाजूला दिसले. 'बुद्धम शरणम गचामी' चे विधी आणि जप अखंड चालू होते. एक शांतता, एक खोल शांतता, हजारो डोळ्यांतून फक्त अश्रू वाहत होते. आकाशही शांत होते आणि ते अश्रूंना छाया देत असल्याचे जाणवत होते. काही याई अंतरावर असलेला समुद्रही शांत होता पण लाटा वाढत होत्या आणि वाळूला वेढत होत्या आणि पाण्यावर आदळत होत्या जणू काही समुद्र बाबांच्या देहावर फुलांचा वर्षाव करत आहे. तो मोठा आवाज करत होता, आम्हाला वाटते की तोही रडत आहे.

देह (शरीर) घाटावर असताना भिक्खू आणि आजूबाजूला सर्वत्र जयजयकार सुरू होते. घाट पेटताच शांतता भंगली. सर्वांनी 'बाबासाहेब की जय, बाबासाहेब चिरायू व्हा' असे म्हणत आवाज उठवला. लोकांच्या भावना उफाळून आल्या, त्यांना नियंत्रण करता आले नाही, जळत्या घाटाकडे पाहून मलाही अश्रू अनावर आले.

गेल्या दहा वर्षांपासून मला बाबासाहेबांना भेटण्याची सवय होती, जिथे जिथे आणि जेव्हा मी बाबासाहेब येत आहेत असे ऐकू किंवा वाचू शकलो. एकदा मी तिकीट न घेता ट्रेन पकडली आणि इगतपुरी स्टेशनवर पोहोचलो तेव्हा एका तिकीट कलेक्टरने मला पकडले आणि म्हणाला, 'तू पुन्हा नाहीस, तू कुठे जात आहेस ? बाबासाहेब औरंगाबादला गेले आहेत, तुला मनमाडला ट्रेन बदलायला हवी होती.' (त्यांना खात्री होती की मला बाबासाहेबांना भेटायचे आहे). बाबा जेव्हा जेव्हा मुंबईत असत तेव्हा मी फक्त दर्शन घेण्यासाठी राजगृहासमोर उभा राहायचो. त्यांच्याशी बोलण्याची माझी हिंमत नव्हती.

काहीही असो, ते नेहमीच नेत्यांनी वेढलेले असायचे. जेव्हा ते मनमाड येथील आमच्या विद्यार्थी आश्रमाच्या नवीन इमारतीचे उद्घाटन करण्यासाठी आले तेव्हा मला एसएसडी स्वयंसेवक म्हणून संधी मिळली, तेव्हा बाबांनी माझ्याकडे काही शब्दांची अस्पष्टता केली. मी थोडे शूकलो नाही, फक्त पाहत राहिलो. त्यांचे शब्द एसएसडी स्वयंसेवकांनी पाळावे अशी अपेक्षा असलेल्या शिस्तीबद्दल होते. त्या दिवशी बाबा आमच्या बॅचजवळ आले तेव्हा मी साखळी तोंडली आणि त्यांच्या पाया पडलो. बाबा एक पाऊल मागे सरकले आणि म्हणाले, 'मी देव नाहीये, तुम्ही माझ्या पाया पडू नका पण एसएसडी सैनिकाची शिस्त पाळावी.' अचानक जीव चमकल्यासारखे मी उभा राहिलो आणि मी ज्या दहा सैनिकांचा प्रभारी होतो त्यांच्या साखळीत सामील झालो. बाबा एक-दोन अंतर पुढे गेल्यावर मागे वळून पाहिले आणि आम्हाला उभे असलेले पाहिले. त्यांनी एक स्मितहासक केले, जे मी कधीही विसरू शकत नाही.

त्या दिवशी चैतन्यभूमीवर बाबा माज्याकडे हसत नव्हते. बाबांच्या घाटावर उभे राहून अंत्यदर्शन घेत असताना, फक्त ३/४ याई अंतरावर, हे सर्व विचार आणि आठवणी माझ्या डोळ्यासमोर येत होत्या. मला माहित होते की मला पुन्हा अशी संधी मिळणार नाही. मी पुढच्या वर्षी माझ्या बीए अभ्यासक्रमसाठी बीईड धर्म घेण्याचा विचार करत असताना बाबासाहेबांना भेटण्याची योजना आखत होती. मी त्यांना सांगू इच्छित होतो की मी दीक्षा बूमी येथे आहे आणि मी तिथे धम्मका अभ्यास करण्याचा निर्णय घेतला आहे. मी त्यांचा आशीर्वाद घेणार आहे. तिथे उभे राहून, मी बाबांकडे शेवटची नजर टाकून प्रतिज्ञा केली की मी बौद्ध धर्माचा अभ्यास करण्याचा माझा संकल्प पूर्ण करेन.

घाट पेटताच, माझे विचार तुटले आणि सर्वत्र रडण्याचा आवाज आला. लोक दुःखाने जमिनीवर कोसळत होते. काही महिला घाटातून बाहेर पडण्याचा प्रयत्न करत होत्या आणि घाटावर जळत होत्या. त्या अनिर्वाणतेर रडत होत्या आणि म्हणत होत्या, 'बाबा, आम्ही काळजी कोण घेणार आहे, आमचे रक्षण कोण करणार आहे, तुमच्याशिवाय आम्ही काय करू शकतो.' सर्वत्र अश्रू होते, अनिर्वात्रित अश्रू. प्रकाश गेला आणि सर्वांना आजूबाजूला अंधार दिसला म्हणून दुःखाला सीमा नव्हती.

जवळजवळ मध्यरात्र झाली होती, आम्ही मित्रांने, आम्ही समुद्राकडे (दादर पेटाटो) गेलो आणि वाळूवर घसरत तिथे रात्र घालण्याचा निर्णय घेतला. थंडी होती पण आम्हाला काही फरक पडला नाही. आम्हाला काही कल्पना होती. आम्ही भिंतीच्या पलीकडे फक्त ८-१० याई अंतरावर झोपलो होतो. आम्ही सकाळी उठलो. घाटाची देखभाल करणारे काही लोक आणि रक्षक होते. आम्ही घाटावर आलो, ती जवळजवळ जिमनीवर होता. आम्ही काही राख गोळा करू लागलो, तो अजूनही गरम आणि जळत होती. आमच्या आवाजाने रक्षक उठले आणि आम्हाला मारहाण करणार होते किंवा आम्हाला बाहेर फेकणार होते.

पण तिथे एक होता ज्याने आम्हाला सुरुवातीपासून शेवटपर्यंत घाटावर उभे असलेले पाहिले. त्याला कळले की आम्ही रात्रभर थंडीत तिथे झोपलो आहोत. मी रक्षकाला सांगितले की त्याने मला मारले तरी मी बाबांच्या रक्षेतून मूटभर घेईन. मी रक्षकाला एक उपकार करायला सांगितले आणि मला मूटभर राख घेऊ दिली. त्याला माझ्या आग्रहाबद्दल सहानूभूती वाटली आणि मला थोडी राख घेऊ दिली. माज्याकडे राखे नेण्यासाठी काहीच नव्हते. त्याने मला पिशवीतून एक स्वच्छ नवीन कापडाचा तुकडा दिला. बाबांच्या राखेसाठी त्यांच्याकडे आधीच नवीन कापड आणि डबे होते. आम्ही सकाळी लवकर चैतन्यभूमी सोडली आणि त्याच मिरवणुकीच्या मार्गाने परतलो. चैतन्यभूमीकडे जाताना बाबांना अर्पण केलेल्या फुलांनी काकळ्यांनी रस्ता अजूनही भरलेला दिसत होता. मला वाटले की तिथेही लाखो अश्रूंचे थेंब असतील.

मुंबईतील प्रत्येक वर्तमानपत्र बाबासाहेबांनी, त्यांच्या बलिदानांनी, त्यांच्या भक्तीने, त्यांच्या शहाणपणाने, त्यांच्या करुणेत भरलेले होते. त्यांनी आपल्या गरीब निराश जनतेची आणि संपूर्ण राष्ट्राची सेवा करण्याच्या सर्व मोहांना झुगारून दिले. मला माहित नाही की त्या दिवसाचे दृश्य माझ्या डोळ्यांसमोर आणि मनात ६ डिसेंबर १९५६ च्या त्या दिवशीसारखे का येते.

संथ्याकाळी मी पुन्हा चैतन्यभूमीला परतलो. तिथे आधीच अनेक महिला, पुरुष आणि मुले होती. त्यापैकी बहुतेक जण असे होते जे आधी पोहोचू शकले नाहीत, तरीही त्यांना तिथे भेट द्यायची होती आणि बाबांचे आशीर्वाद म्हणून त्यांच्या कपाळावर रक्षा लावायची होती. मी काही महिलांना शोकेगीत गात असल्याचे ऐकले. ते वामन कवी (वामन कर्डक) यांचे होते. त्या 'भीमे, भीमाई, कीर्ती हंबरावे, कीर्ती हंबरावे. भीमाई भीमाई दलितांचे ऐ, वासराची गाय, तुहाविन नहीं कोनी दाता. आम्ह गरिबांचे जग हे सुने तुजबिना. भीमाई भीनै केर्टई हंबरावे, केर्टई हंबरावे...' असे म्हणत होत्या.

यांचे काहीसे भाषांतर असे करता येईल, 'आई भीमा, आई भीमा, आपण किती रडू शकतो, किती वेळ रडू शकतो. भीमा, ओ दलितांची आई भीमा, तुं आमची आई आहेस जशी गाय वासरांसाठी आहेस. तुझ्याशिवाय आमचा नेता, आमचा काळजीवाहक कोणीही नाही. तुझ्याशिवाय आमच्या गरिबांचे जग आता रिकामे आहे. भीमाई, भीमाई आम्ही किती काळ रडू आणि त्रास सहन करू.' त्या दिवशी मी माझ्या बाबासाहेबांचे शेवटचे दर्शन घेतले, जे महाकरुणी, दयाळू, दलितांच्या अनेक कोटींचे बोधिसत्व होते.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या जागतिक पाऊलखुणा

भारतीय राज्यघटनेचे शिल्पकार, परमपूज्य, भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांना महापरिनिर्वाण दिनानिमित्ताने सर्वप्रथम मी अभिवादन करतो. महापरिनिर्वाण दिनानिमित्ताने मुंबईत चैत्यभूमी येथे अभिवादानासाठी येणाऱ्या नाखो अनुयायांना निरनिराळ्या नागरी सेवा-सुविधा पुरविण्याची महत्त्वाची जबाबदारी बृहन्मुंबई महानगरपालिकेकडून पार पाडली जाते. बृहन्मुंबई महानगरपालिकेच्या आयुक्तपदाचे कामकाज सांभाळताना सनग चौथ्या वर्षी या कार्यवाहीची धुरा सांभाळता आली, त्यातील दोन वर्षे प्रशासक या नात्याने योगदान देता आले. हे खरोखरच मी माझे भाग्य मानतो. मुंबई आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे विशेष नाते आहे. बाबासाहेबांचे वारतव्य, शिक्षण, कारकीर्द व जीवनातील कित्येक महत्त्वाचे प्रसंग आणि चिरविश्रांती स्थान चैत्यभूमी या सगळ्यांची मुंबई साक्षीदार आहे. या मुंबईमध्ये खुद्द डॉ. बाबासाहेबांच्या कारणी जनसेवेची अनन्यसाधारण संधी प्रशासनात लाभणे, हे माझे भाग्य आहे. कोविड कालावधीत अनुयायांना चैत्यभूमीवर येणे शक्य नव्हते. त्यावेळी प्रसारमाध्यमे आणि समाजमाध्यमांच्या सहाय्याने थेट प्रक्षेपण करत अनुयायांना चैत्यभूमीचे दर्शन घेवून अभिवादन करता येईल, अशी व्यवस्था बृहन्मुंबई महानगरपालिकेने केली होती. आता पुनश्च प्रत्यक्ष लाखोंचा जनसगर महामानव डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या स्मृतीसमोर नतमस्तक होण्यासाठी येतो आहे. हे दोन्ही परस्परविरोधी प्रसंगदेखील मी अनुभवले आहेत. महापरिनिर्वाण दिनाच्या पूर्वतयारीप्रसंगी कित्येकदा या सर्व आठवणी नजरेसमोर उमटल्या. कोट्यवधी नागरिक जिये राहतात, त्या मुंबईत महापरिनिर्वाण दिनी देहा-विदेशातून लाखोंच्या संख्येने जनसमुदाय येत असताना, त्यांच्या सेवा-सुविधांसाठी महाराष्ट्र शासन, बृहन्मुंबई महानगरपालिका, मुंबई पोलीस, रेल्वे, बेस्ट यासमवेत सर्वच शासकीय प्राधिकरण आपसात समन्वयाने असोरात्र कामकाज करतात. सर्वकाही सुरळीत पार पडते, त्याचे समन्धान काही वेगळेच असते. अर्थात त्यासाठी अत्युच्च जबाबदारी पार पाडणे व त्याच्या सेवा-सुविधांसाठी येतो आहे. हे दोन्ही परस्परविरोधी प्रसंगदेखील मी अनुभवले आहेत. महापरिनिर्वाण दिनाच्या पूर्वतयारीप्रसंगी कित्येकदा या सर्व आठवणी नजरेसमोर उमटल्या. कोट्यवधी नागरिक जिये राहतात, त्या मुंबईत महापरिनिर्वाण दिनी देहा-विदेशातून लाखोंच्या संख्येने जनसमुदाय येत असताना, त्यांच्या सेवा-सुविधांसाठी महाराष्ट्र शासन, बृहन्मुंबई महानगरपालिका, मुंबई पोलीस, रेल्वे, बेस्ट यासमवेत सर्वच शासकीय प्राधिकरण आपसात समन्वयाने असोरात्र कामकाज करतात. सर्वकाही सुरळीत पार पडते, त्याचे समन्धान काही वेगळेच असते. अर्थात त्यासाठी अत्युच्च जबाबदारी पार पाडणे व त्याच्या सेवा-सुविधांसाठी येतो आहे. हे दोन्ही परस्परविरोधी प्रसंगदेखील मी अनुभवले आहेत. महापरिनिर्वाण दिनाच्या पूर्वतयारीप्रसंगी कित्येकदा या सर्व आठवणी नजरेसमोर उमटल्या. कोट्यवधी नागरिक जिये राहतात, त्या मुंबईत महापरिनिर्वाण दिनी देहा-विदेशातून लाखोंच्या संख्येने जनसमुदाय येत असताना, त्यांच्या सेवा-सुविधांसाठी महाराष्ट्र शासन, बृहन्मुंबई महानगरपालिका, मुंबई पोलीस, रेल्वे, बेस्ट यासमवेत सर्वच शासकीय प्राधिकरण आपसात समन्वयाने असोरात्र कामकाज करतात. सर्वकाही सुरळीत पार पडते, त्याचे समन्धान काही वेगळेच असते. अर्थात त्यासाठी अत्युच्च जबाबदारी पार पाडणे व त्याच्या सेवा-सुविधांसाठी येतो आहे. हे दोन्ही परस्परविरोधी प्रसंगदेखील मी अनुभवले आहेत. महापरिनिर्वाण दिनाच्या पूर्वतयारीप्रसंगी कित्येकदा या सर्व आठवणी नजरेसमोर उमटल्या. कोट्यवधी नागरिक जिये राहतात, त्या मुंबईत महापरिनिर्वाण दिनी देहा-विदेशातून लाखोंच्या संख्येने जनसमुदाय येत असताना, त्यांच्या सेवा-सुविधांसाठी महाराष्ट्र शासन, बृहन्मुंबई महानगरपालिका, मुंबई पोलीस, रेल्वे, बेस्ट यासमवेत सर्वच शासकीय प्राधिकरण आपसात समन्वयाने असोरात्र कामकाज करतात. सर्वकाही सुरळीत पार पडते, त्याचे समन्धान काही वेगळेच असते. अर्थात त्यासाठी अत्युच्च जबाबदारी पार पाडणे व त्याच्या सेवा-सुविधांसाठी येतो आहे. हे दोन्ही परस्परविरोधी प्रसंगदेखील मी अनुभवले आहेत. महापरिनिर्वाण दिनाच्या पूर्वतयारीप्रसंगी कित्येकदा या सर्व आठवणी नजरेसमोर उमटल्या. कोट्यवधी नागरिक जिये राहतात, त्या मुंबईत महापरिनिर्वाण दिनी देहा-विदेशातून लाखोंच्या संख्येने जनसमुदाय येत असताना, त्यांच्या सेवा-सुविधांसाठी महाराष्ट्र शासन, बृहन्मुंबई महानगरपालिका, मुंबई पोलीस, रेल्वे, बेस्ट यासमवेत सर्वच शासकीय प्राधिकरण आपसात समन्वयाने असोरात्र कामकाज करतात. सर्वकाही सुरळीत पार पडते, त्याचे समन्धान काही वेगळेच असते. अर्थात त्यासाठी अत्युच्च जबाबदारी पार पाडणे व त्याच्या सेवा-सुविधांसाठी येतो आहे. हे दोन्ही परस्परविरोधी प्रसंगदेखील मी अनुभवले आहेत. महापरिनिर्वाण दिनाच्या पूर्वतयारीप्रसंगी कित्येकदा या सर्व आठवणी नजरेसमोर उमटल्या. कोट्यवधी नागरिक जिये राहतात, त्या मुंबईत महापरिनिर्वाण दिनी देहा-विदेशातून लाखोंच्या संख्येने जनसमुदाय येत असताना, त्यांच्या सेवा-सुविधांसाठी महाराष्ट्र शासन, बृहन्मुंबई महानगरपालिका, मुंबई पोलीस, रेल्वे, बेस्ट यासमवेत सर्वच शासकीय प्राधिकरण आपसात समन्वयाने असोरात्र कामकाज करतात. सर्वकाही सुरळीत पार पडते, त्याचे समन्धान काही वेगळेच असते. अर्थात त्यासाठी अत्युच्च जबाबदारी पार पाडणे व त्याच्या सेवा-सुविधांसाठी येतो आहे. हे दोन्ही परस्परविरोधी प्रसंगदेखील मी अनुभवले आहेत. महापरिनिर्वाण दिनाच्या पूर्वतयारीप्रसंगी कित्येकदा या सर्व आठवणी नजरेसमोर उमटल्या. कोट्यवधी नागरिक जिये राहतात, त्या मुंबईत महापरिनिर्वाण दिनी देहा-विदेशातून लाखोंच्या संख्येने जनसमुदाय येत असताना, त्यांच्या सेवा-सुविधांसाठी महाराष्ट्र शासन, बृहन्मुंबई महानगरपालिका, मुंबई पोलीस, रेल्वे, बेस्ट यासमवेत सर्वच शासकीय प्राधिकरण आपसात समन्वयाने असोरात्र कामकाज करतात. सर्वकाही सुरळीत पार पडते, त्याचे समन्धान काही वेगळेच असते. अर्थात त्यासाठी अत्युच्च जबाबदारी पार पाडणे व त्याच्या सेवा-सुविधांसाठी येतो आहे. हे दोन्ही परस्परविरोधी प्रसंगदेखील मी अनुभवले आहेत. महापरिनिर्वाण दिनाच्या पूर्वतयारीप्रसंगी कित्येकदा या सर्व आठवणी नजरेसमोर उमटल्या. कोट्यवधी नागरिक जिये राहतात, त्या मुंबईत महापरिनिर्वाण दिनी देहा-विदेशातून लाखोंच्या संख्येने जनसमुदाय येत असताना, त्यांच्या सेवा-सुविधांसाठी महाराष्ट्र शासन, बृहन्मुंबई महानगरपालिका, मुंबई पोलीस, रेल्वे, बेस्ट यासमवेत सर्वच शासकीय प्राधिकरण आपसा

निवारा, सुरक्षा, आरोग्याची व्यवस्था

भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या महापरिनिर्वाण दिनासाठी बीएमसी सज्ज... कर्मचारी तैनात

■ **बातमी / लेख, प्रीती दिपक नाईक**
भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या ६९व्या महापरिनिर्वाण दिनानिमित्त अभिवादनासाठी येणाऱ्या अनुयायांसाठी मुंबई महापालिकेने चैत्यभूमी, छत्रपती शिवाजी महाराज मैदान (शिवाजी पार्क), डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे निवासस्थान 'राजगृह' यासह आवश्यक त्या विविध ठिकाणी नागरी सेवा-सुविधा उपलब्ध करून दिल्या आहेत. अनुयायांसाठी जलप्रतिबंधक निवासी मंडप, धूळ प्रतिबंधक आच्छादन, प्रसाधनगृहे, पिण्याचे पाणी, सुरक्षा व आरोग्यविषयक सेवा-सुविधा पुरवण्यात आल्या आहेत. यासाठी ८ हजारांहून अधिक कामगार, कर्मचारी, अधिकारी तैनात करण्यात आले आहेत. दरम्यान, चैत्यभूमीतील आदरांजलीचे मोठ्या पडद्यावर व महानगरपालिकेच्या विविध समाजमाध्यमांद्वारे थेट प्रक्षेपण करण्यात येणार आहे.

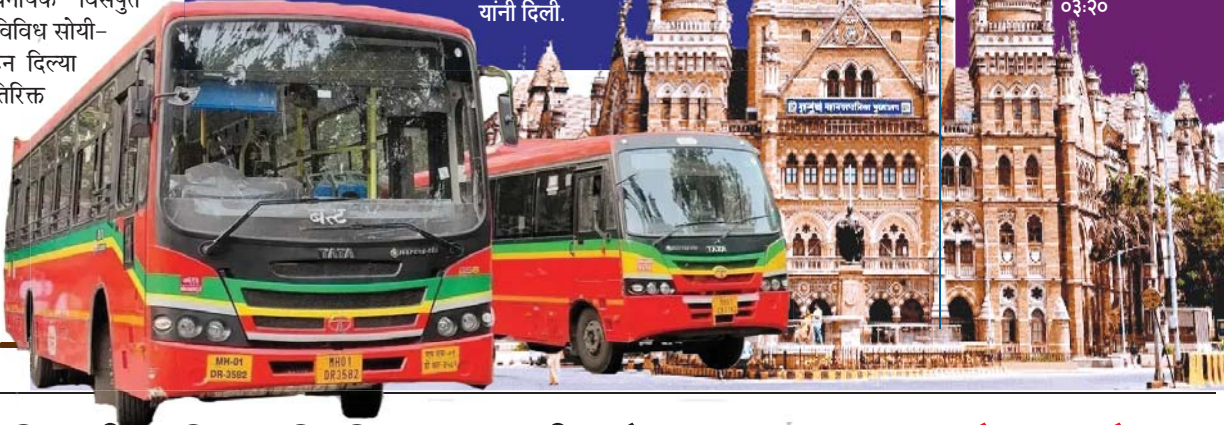
मुंबईत येणाऱ्या अनुयायांसाठी चैत्यभूमी, छत्रपती शिवाजी महाराज मैदान व अन्य ठिकाणी आवश्यक नागरी सेवा-सुविधांची पूर्तता करण्याचे निर्देश मुंबई महापालिका आयुक्त तथा प्रशासक भूषण गगराणी यांनी या आधीच दिले आहेत. या अनुषंगाने, अतिरिक्त महापालिका आयुक्त

(शहर) डॉ. अश्विनी जोशी यांच्या मार्गदर्शनाखाली उपायुक्त (परिमंडळ-२) प्रशांत सपकाळे, जी-उत्तर विभागाचे सहायक आयुक्त विनायक विसपुते यांच्या देखरेखीखाली विविध सोयी-सुविधा उपलब्ध करून दिल्या जात आहेत. अतिरिक्त आयुक्त अश्विनी जोशी यांनी नुकतीच छत्रपती शिवाजी महाराज मैदान येथे प्रत्यक्ष भेट देऊन पूर्वतयारीचा आढावा घेतला.

सर्वोत्तम सुविधा उपलब्ध

छत्रपती शिवाजी महाराज मैदान (शिवाजी पार्क) येथे १ लाख चौरस फूट क्षेत्रफळावर जलप्रतिबंधक (वॉटरप्रूफ) निवासी मंडपाची व्यवस्था करण्यात आली आहे. निवासी मंडपांत १० ठिकाणी एलईडी स्क्रीन लावल्या आहेत. ३० हजार चौरस मीटर क्षेत्रफळाच्या पायवाटांवर धूळ प्रतिबंधक आच्छादन केले आहे. तर, मैदानाभोवती १ हजार मीटर लांबीचे तात्पुरते कुंपण लावले आहे. परिसरात स्वच्छतेसाठी ५२७ कामगार विविध संयंत्रांसह प्रत्येक सत्रात कार्यरत असतील. दर्शन रांग व मुख्य मार्गावर एकूण १५० फिरती शौचालये, अभिवादन रांगेत १०, मैदान परिसरात २५४ शौचालये, महिलांसाठी पिक टॉयलेट्सची तसेच नळ व शांवर सुविधेसह २८४ तात्पुरत्या स्नानगृहांची व्यवस्था केली आहे. २० रुग्णवाहिका, डेंगी व हिवताप (मलेरिया) बाबत जनजागृतीसाठी कक्ष, आरोग्य तपासणी व औषधोपचार आदी वैद्यकीय व्यवस्था करण्यात आली आहे. वैद्यकीय सेवा पुरविण्यासाठी ५८५ एवढ्या संख्येने तज्ञ मनुष्यबळ कार्यरत असेल. गतवर्षी १३ हजार २८२ अनुयायांनी आरोग्य तपासणी व औषधोपचारांचा लाभ घेतला होता. कीटकनाशक व मक्षिका नियंत्रण फवारणीसाठी देखील मनुष्यबळ नेमण्यात आले आहेत, अशी माहिती अतिरिक्त आयुक्त अश्विनी जोशी यांनी दिली.

दुर्घर रोगाबद्दल जनजागृती, तंबाखू व्यसनमुक्तीसाठी उपचार

दरवर्षीप्रमाणे वेस्टकडून मोफत वैद्यकीय तपासणी, नेत्र तपासणी आवश्यकता असल्यास किमान ७००० मोफत चष्मे वाटप करण्यात येईल. डासांपासून होणाऱ्या मलेरिया, डेंग्यू, बिकन सुनिया या साथीच्या, क्षयरोग आणि हृदयरोगाचे माहितीपत्रकाद्वारे जनजागृती, तंबाखूसेवनामुळे होणाऱ्या दुर्घर रोगाबद्दल जनजागृती तसेच तंबाखू व्यसनमुक्तीसाठी उपचार करण्यात येईल. मा व्यतिरिक्त मधुमेहाची तपासणी व त्याच्या नियंत्रणाकरिता समुपदेशन व पत्रिका वितरण, एमडीएसीएसद्वारे एड्स एचआयवीसचे प्रतिबंधक उपायांचे पथनाट्य सादर करण्यात येईल. २० जणांचे वैद्यकीय पथक (डॉक्टर, औषध निमाती, टेक्निशियन व इतर सहकारी) पाच पाळ्यांमध्ये कार्यरत असतील. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या जीवनचरित्रावर आधारित मोफत पुस्तके तसेच अल्पोपहार देण्यात येईल.

महापरिनिर्वाण दिनानिमित्त मुंबईत बेस्ट पुरवणार 'बेस्ट सेवा'

■मुंबई। प्रतिनिधी,

भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या ६९ व्या महापरिनिर्वाण दिनानिमित्ताने चैत्यभूमीवर डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांना अभिवादन करण्यासाठी येणाऱ्या अनुयायांना येत्या ४, ५ आणि ६ डिसेंबर रोजी सेवासुविधा उपलब्ध करणार आहे. बेस्ट प्रशासनातर्फे मागील वर्षापेक्षा अतिरिक्त विद्युत व्यवस्था व बससेवा, आरोग्य शिबीर तसेच अल्पोपहार यांचे विशेष नियोजन केले आहे. त्यामुळे अनुयायांना मोठा दिलासा मिळणार

आहे. शिवाजी पार्कवर मंडप आणि तंबूना निवासी दाराने तात्पुरता वीज पुरवठा दिला जाणार आहे. यासाठी अर्जदारांना ४ डिसेंबरपर्यंत दादर येथील प्रापक सेवा बी/उत्तर विभागीय कार्यालयात अर्ज करीता येणार आहे. ४ ते ६ डिसेंबरपर्यंत नाना-नानी पार्कजवळ तात्पुरता वीज पुरवठा देण्यासाठी एक खिडकी योजना उभारण्यात येत आहे वीज पुरवठा अखंडित ठेवण्यासाठी राखीव पथकांची नेमणूक छत्रपती शिवाजी पार्क मैदान व चिनाता समाज येथे करण्यात आली

आहे. शिवाजी पार्क, चैत्यभूमी, दादर तंबूना निवासी दाराने तात्पुरता वीज पुरवठा दिला जाणार आहे. यासाठी अर्जदारांना ४ डिसेंबरपर्यंत दादर येथील प्रापक सेवा बी/उत्तर विभागीय कार्यालयात अर्ज करीता येणार आहे. ४ ते ६ डिसेंबरपर्यंत नाना-नानी पार्कजवळ तात्पुरता वीज पुरवठा देण्यासाठी एक खिडकी योजना उभारण्यात येत आहे वीज पुरवठा अखंडित ठेवण्यासाठी राखीव पथकांची नेमणूक छत्रपती शिवाजी पार्क मैदान व चिनाता समाज येथे करण्यात आली

आहे. शिवाजी पार्क, चैत्यभूमी, दादर तंबूना निवासी दाराने तात्पुरता वीज पुरवठा दिला जाणार आहे. यासाठी अर्जदारांना ४ डिसेंबरपर्यंत दादर येथील प्रापक सेवा बी/उत्तर विभागीय कार्यालयात अर्ज करीता येणार आहे. ४ ते ६ डिसेंबरपर्यंत नाना-नानी पार्कजवळ तात्पुरता वीज पुरवठा देण्यासाठी एक खिडकी योजना उभारण्यात येत आहे वीज पुरवठा अखंडित ठेवण्यासाठी राखीव पथकांची नेमणूक छत्रपती शिवाजी पार्क मैदान व चिनाता समाज येथे करण्यात आली

मुंबईतील शासकीय, निमशासकीय कार्यालयांना ६ डिसेंबरला सुट्टी महापरिनिर्वाण दिनानिमित्त निर्णय

■मुंबई। प्रतिनिधी,

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या महापरिनिर्वाण दिनानिमित्त मुंबई शहर व मुंबई उपनगर जिल्ह्यातील सर्व शासकीय आणि निमशासकीय कार्यालयांना शनिवारी, ६ डिसेंबर रोजी सार्वजनिक सुट्टी जाहीर करण्यात आली आहे. तथापि, अत्यावश्यक सेवा सुरू राहणार असून त्या विभागातील कामगार व कर्मचाऱ्यांना सुट्टी लागू होणार नाही, असेही पालिकेने स्पष्ट केले आहे. ज्या कार्यालयांमध्ये सुट्टी लागू होणार नाही, त्या ठिकाणाच्या कर्मचाऱ्यांना एक दिवसाची अर्जित रजा दिली जाईल. शासकीय परिवचनानुसार मुंबई महानगरपालिकेच्या ठाणे जिल्ह्यातील महानगरपालिका कार्यालयांतही हीच अंमलबजावणी होणार आहे.

चोख सुरक्षा, सेवासुविधांची काटेकोर अंमलबजावणी करा - मुख्यमंत्री

देशभरातून महापरिनिर्वाण दिनानिमित्त भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांना अभिवादन करण्यासाठी चैत्यभूमी परिसर तसेच मुंबईत लाखोंच्या

संख्येने अनुयायी येतात. येणाऱ्या अनुयायांची गैरसोय होऊ नये म्हणून पिण्याचे पाणी, सूचना फलक, बेस्ट उपक्रमाच्या वतीने अतिरिक्त बसेस चालवण्यात येणार आहेत. महापरिनिर्वाण दिनासाठी चोख सुरक्षा सेवासुविधांची काटेकोर अंमलबजावणी करा, असे निर्देश मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी संबोधित यंत्रणेला दिले. इंदु मिलमधील बाबासाहेबांच्या पुतळ्यासंदर्भात विविध सूचना प्राप्त झाल्या असून याबाबत समन्वय समिती स्थापन करण्यात येणार असल्याचे मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी सांगितले.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी समाजाला ज्ञान दिले आणि जागरूक केले. या जागरूकतेला अधिक बळकटी देण्याचा तसेच डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे विचार पुढे नेण्याचा प्रयत्न

महापरिनिर्वाण दिनाच्या निमित्ताने आपण सर्वजण करूया, असेही आवाहन मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी केले आहे. चैत्यभूमी परिसरात योग्य मंडप व्यवस्था, पिण्याच्या पाण्याची सोय, तसेच इतर आवश्यक सुविधा उपलब्ध करून द्याव्यात. दादर व आसपासच्या परिसरात वाहतूक पोलीस यंत्रणांनी रहदारीचे योग्य नियोजन आणि नियंत्रण करावे. अनुयायांना मार्गदर्शन मिळावे यासाठी जागोजागी सूचनाफलक लावावेत. तसेच, नागरिकांना सुलभ प्रवासासाठी बेस्टतर्फे अतिरिक्त बससेवा उपलब्ध ठेवावी, असे मुख्यमंत्री म्हणाले.

महापरिनिर्वाण दिनानिमित्त येणाऱ्या अनुयायांची व्यवस्था, सुरक्षेची व्यवस्था, आरोग्य व्यवस्था, पिण्याच्या पाण्याची व्यवस्था, बस सेवा, भोजन व्यवस्था, चैत्यभूमी परिसरात वॉटरप्रूफ मंडप, स्वच्छतागृहे, वाहतूक व्यवस्थेचे नियोजन, पुष्पवृष्टी, सीसीटीव्ही कॅमेरे आणि इतर सर्व सोयीसुविधा यांचा सविस्तर आढावाही घेण्यात आला.

मीरा-भाईंदरमध्ये मोठा प्रतिसाद

वाहन सुरक्षा आणि कायदेशीर नोंदीणीसाठी हाय सिक्स्युरिटी नंबर प्लेट लावणे आता अत्यावश्यक आहे. ठाणेकर नागरिकांचा या मोहिमेला उत्तम प्रतिसाद मिळत आहे. दरम्यान, मीरा-भाईंदर शहरातही एचएसआरपी मोहिमेला मोठा प्रतिसाद मिळत असून आतापर्यंत ३७,००० ऑनलाईन अर्ज प्राप्त झाले असून ३६,००० वाहनांना अर्पाईंटमेंट देण्यात आली आहे. २७,१५६ वाहनांवर लॅप्लॅट बसवण्यात आली असल्याची माहिती प्रशासनाने दिली आहे.

■ठाणे। प्रतिनिधी,

महाराष्ट्र शासनाने सर्व वाहनांवर हाय सिक्स्युरिटी नंबर प्लेट बसवणे बंधनकारक केल्याने ठाणे जिल्ह्यात या उपक्रमाला मोठा प्रतिसाद मिळत आहे. ठाणे प्रादेशिक परिवहन कार्यालयाच्या संकेतस्थळावर आतापर्यंत तब्बल २ लाख ८४ हजार वाहनधारकांनी ऑनलाईन अर्ज दाखल केले आहेत.

या तारखेपर्यंत एचएसआरपी नंबर प्लेट नसल्यास कारवाई बनावट वाहन क्रमांक प्लेटमुळे वाढणारे गुन्हे, चोरीची वाहने ओळखण्यात येणारी अडचण, वाहतूक नियमभंग करणाऱ्यांची अचूक ओळख पटण्यात येणारी अडथळे हे सर्व प्रश्न लक्षात घेऊन शासनाने हाय सिक्स्युरिटी नंबर प्लेट सर्व वाहनांसाठी अनिवार्य केली आहे. प्रादेशिक परिवहन अधिकारी हेमांगिनी पाटील यांच्या मार्गदर्शनाखाली या मोहिमेला मोठी गती मिळाली आहे. ३१ डिसेंबर २०२५ नंतर एचएसआरपी नसलेल्या वाहनांवर दंडात्मक कारवाई करण्यात येणार आहे. त्यामुळे नागरिकांनी त्वरित ऑनलाईन अर्ज करून अर्पाईंटमेंट

वाहनधारकांना तुम्ही एचएसआरपी नंबर प्लेट बसवली?

'डेडलाईन' जारी... त्वरित ऑनलाईन अर्जाद्वारे अर्पाईंटमेंट घेण्याचे आवाहन

घेण्याचे आवाहन करण्यात आले आहे. "२,८४,००० अर्ज ऑनलाईन प्राप्त झाले असून २,७५,००० वाहनांना अर्पाईंटमेंट देण्यात आली आहे तसेच २,०६,००० वाहनांवर एचएसआरपी बसवण्याची प्रक्रिया पूर्ण झाल्याचे स्पष्ट करण्यात आले आहे. एचएसआरपी बसवण्याची जबाबदारी परिवहन विभागाने नेमलेल्या तीन अधिकृत कंपन्यांकडे देण्यात आली आहे. नागरिकांनी अधिकृत विक्रेत्याकडून या प्लेट बसवू नयेत, कारण असे नंबर केंद्र सरकारच्या डेटाबेसमध्ये नोंदवले जात नाहीत व त्याला कायदेशीर मान्यता नसते." - रोहित काटकर, उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी

एचएसआरपी साठी अर्ज कसा करावा ?

- www.transport.maharashtra.gov.in वर लॉगइन करावे
- वाहनाची माहिती भरावी
- सेवा केंद्र व वेळ निवडून अर्पाईंटमेंट घ्यावी
- दिलेल्या तारखेला केंद्रावर जाऊन नंबर प्लेट बसवून घ्यावी

हॅकाॅक पुलाची कामे अंतिम टप्प्यात... उर्वरित कामांसाठी बीएमसी निविदा काढणार

■मुंबई। प्रतिनिधी,

मध्य रेल्वेच्या भायखळा आणि सॅंडहर्स्ट रोड रेल्वे स्थानकादरम्यान असलेल्या हॅकाॅक पुलाची पुनर्बांधणी पूर्ण झाली आहे. पुलाच्या दोन्ही बाजूंच्या पोहोच रस्त्यांची कामे अंतिम टप्प्यात आली आहेत. उड्डाणपुलाच्या पूर्व बाजूस नवीन रस्तारिषेनुसार काही व्यावसायिक आस्थापना बाधित होत आहेत.

त्यांच्या पुनर्वसनाची प्रक्रिया संबंधित प्रशासकीय विभाग कार्यालयांने तातडीने पूर्ण करावी. उर्वरित कामांसाठी निविदा काढावी, असे स्पष्ट निर्देश अतिरिक्त महापालिका आयुक्त अभिजीत बांगर यांनी दिले.

माझगाव आणि डोंगरी यांना जोडणारा हॅकाॅक उड्डाणपूल जीर्ण झाल्याने मध्य रेल्वेने जानेवारी २०१६ मध्ये त्याचे पाडकाम

केले. या पुलाच्या पुनर्बांधणीचे काम मुंबई महापालिकेच्यावतीने फेब्रुवारी २०२० मध्ये पूर्ण करण्यात आले तर ऑगस्ट २०२२ मध्ये या पुलाची एक बाजू वाहतुकीसाठी खुली करण्यात आली आहे. मात्र, काही तांत्रिक

व न्यायप्रविष्ट बाबींमुळे पुलाची उर्वरित कामे खोळंबली आहेत. या पाश्र्वभूमीवर, उड्डाणपुलाच्या पुनर्बांधणी पुढील आढावा अतिरिक्त महापालिका आयुक्त अभिजीत बांगर आणि पोलीस सहआयुक्त (वाहतूक) अनिल कुंभारे यांनी घेतला. यावेळी पालिकेचे उपायुक्त गिरीश निकम, ई विभागाचे सहायक आयुक्त रोहित त्रिवेदी, प्रमुख अभियंता

(पूल) उत्तम श्रोते, उपप्रमुख अभियंता (शहर) राजेश मुळये यांच्यासह संबधित अभियंते, अधिकारी उपस्थित होते. बैठकीत प्रकल्प कामाची सद्यस्थिती, उर्वरित कामे पूर्ण करण्याबाबतचे नियोजन, म्हाडा उपकर इमारतींमधील रहिवासी, गाळेधारकांचे पुनर्वसन या विषयांवर सविस्तर चर्चा करण्यात आली.

प्रायव्हेट बेटावरचे 'प्रायव्हेट' फोटो... बेडरूम, पूल आणि... जगातील सर्वात मोठ्या सेक्स रॅकेटचा पर्दाफाश करणार ठिकाण अखेर समोर!

■मुंबई। प्रतिनिधी,

संपूर्ण जगभरात चर्चेचा विषय ठरलेलं आणि आंतरराष्ट्रीय राजकारणात खळबळ माजवणारं सेक्स रॅकेट आणि त्यासंदर्भातील काही अशा गोष्टींचा खुलासा टप्प्याटप्प्याने केला जात आहे ज्यामुळे प्रस्थापितांना दणका बसण्याची शक्यता आहे. यामध्ये येणारं एक महत्त्वाचं नाव म्हणजे अमेरिकी राष्ट्राध्यक्ष डोनाल्ड ट्रम्प. नुकतंच या प्रकरणात अमेरिकी ओवरसाईट समितीच्या डेमोक्रॅट सदस्यांनी या

प्रकरणात दोषी असणाऱ्या जेफरी एपस्टीनच्या खासगी बेटाबाबत खळबळजनक खुलासा केला आहे. हे तेच ठिकाण आहे जिथं बऱ्याच

काळ्यापासून अल्पवयीन मुली आणि महिलांचं लैंगिक शोषण आणि मानवी तस्करी केली जात होती. ज्यामुळं या मोठ्या रॅकेटचा पर्दाफाश होत आहे

दरम्यान सध्या समोर आलेले हे पुरावे अशा वेळी सादर करण्यात आले आहेत जेव्हा काही दिवसांपूर्वीच ट्रम्प यांनी एका कायद्यावर स्वाक्षरी केली, ज्यामध्ये न्याय विभागानं ३० दिवसांच्या आत एपस्टीन संबंधी पुरावे जारी करावेत असा आदेश काढण्यात आला होता.

नव्यानं समोर आलेल्या पुराव्यांमध्ये अमेरिकेच्या वर्जिन आयलंडमधील हलिलील सेंट जेम्स आयलंडहूनचे फोटो आणि काही व्हिडीओ समितीनं जारी केले आहेत. यामध्ये बेडरूम, बाथरूम आणि काही विचित्र खोल्यांचे फोटो समोर आले आहेत. जिथं एका खोलीत दंतचिकित्साकडे गेल्यावर दिसणारी खुर्ची, त्याच खोलीतील भिंतीवर असणारे मुखवटे लक्ष वेधत आहेत. एका फोटोमध्ये लॅंडलाईन टेलिफोन दिसत असून त्यावर डॅरेन, रिच, माईक, पॅट्रिक, लॅरी अशी नावं स्प्रीड डायलवर असल्याचं पाहायला मिळत आहे. फोटोव्यतिरिक्त या बेटावर असणारी आकर्षक आणि महागडी सजावट लक्ष वेधत आहे. जिथं अनोख्या पायवाटा, पाम ट्री, समुद्र दिसले अशा ठिकाणी असणारा स्विमिंग पूल, आतमध्ये असणारा स्टडी रुम जिथं असणाऱ्या फळ्यावर, 'power, deception, plots, political' असे शब्द लिहिल्याचं आढळलं. काही छायाचित्रांवर महिलांची नावंसुद्धा आढळली. मात्र ती सुरक्षा आणि गोपनीयतेच्या कारणास्तव जारी करण्यात आली नाहीत असं समितीनं स्पष्ट केलं. सदर खळबळजनक खुलासा समितीच्या अध्यक्षस्थानी असणाऱ्या अधिकाऱ्यांच्या माहितीनुसार ही छायाचित्र एपस्टीनच्या 'मन हेलावणाऱ्या, हादरवणाऱ्या' विश्वावा पर्दाफाश करत असून ते पीडितांना थोपू न्याय मिळवून देण्यासाठी जारी केले जाणार आहेत. दरम्यान अमेरिकेच्या संसदेनं राष्ट्राध्यक्ष डोनाल्ड ट्रम्प यांनी एपस्टीन प्रकरणाशी संबंधित उर्वरित सर्व पुरावे सार्वजनिक स्तरावर प्रसिद्ध करण्याचं आवाहन केलं आहे.

हे दैनिक मालक, मुद्रक, प्रकाशक व संपादक - डॉ. श्री. दिपक मोरेश्वर नाईक यांनी सोमाणी प्रिंटींग प्रेस, कार्यालय - गाला नं. ४, एन. के. इंडस्ट्रीयल इस्टेट, प्रवासी इंडस्ट्रीयल इस्टेटच्या बाजुला, गेट नं. २, गोरेगाव (पूर्व) मुंबई ४०००६३ (महाराष्ट्र) , येथे छापून रुम नं. १०३, कुणाल कुटीर बी बिल्डींग, नवघर रोड, हनुमान मदिराजवळ, भाईंदर (पूर्व), जि. ठाणे ४०११०५ (महाराष्ट्र) येथे प्रसिद्ध केले. संपादक - डॉ. श्री. दिपक मोरेश्वर नाईक, पीआरबी कायद्यानुसार संपादकीय जबाबदारी यांची राहिल, सर्व वाद आणि दावे ठाणे न्यायालयीन कक्षच्या आधील राहतील. (या वर्तमानपत्रात प्रसिद्ध होणाऱ्या बातम्या /लेख / जाहिराती यांची जबाबदारी संबंधित वार्ताहर, लेखक, आणि जाहिरात प्रतिनिधी यांच्यावर राहिल.) भ्रमणध्वनी - ७४००००१४७४. Email : marathiekikaran2021@gmail.com